

2 Corinthians

Pipe nhenhe ingkernenye Paul-elarle intelhe-ileke Corinth-arenye areyeke

Pipe nhenhe ingkernenye-arle Paul-elarle intelhe-ileme Corinth-arenye areyeke atyewe Ngkarte-kenhe-arle anemeke

¹ Atyewe Jesus-kenhe areye-aye, ayenge awerrirraye. Ayenge kwenhe Paul-arle, arrantherre kwenhe ayenge itelareme, Ngkartele ayenge akngakeke, ayenge ileke alhetyeke Jesus Christ-eke urrkapetyeke arrpenhe areyeke-arlke ayeye mwerre ikwere-akerte ilettyeke. The anteme ayeye nhenhe intelhe-ileme arrekatherre Jesus-arenye-arle apmere Corinth-ele aneme areyeke, arrpenhe areyeke apmere arrpenhele aneme-arle ahelhe akngerre Achaia-le. Timothy, atyeye anwerne-kenhe, ilerne pipe nhenhe apurtele intelhe-ileme. ² Ilerne akwetethe apayuthnerle-anerreme Ngkarte Akngeye ilerne-kenhe Jesus Christ Alartetye-arlke arrenhantherrenhe ingkirreke arntarnte-aretyeke. Alakenhe ikwerenge anteme arrantherre atnerre aneme, atere-irretyakenhele.

Ngkartele anwernenhe atnerre-ileme aheke ilengare apeke untherleng

³ Yewe, anwerne kwenhe Ngkarte utyernemele anetyeke, Re kwenhe Akngeye Jesus Christ Alartetye anwerne-kenheke, Rarle anwernenhe arntarnte-areme anwernenhe atnerre-ilemele ikwerenge-ntyeye anwerne irrpelthe-irrpelthe anetyenhenge. ⁴ Kele ilengare apeke-arle anwernenhe akurne atweme, Ngkartele anwernenhe atnerre-ileme. Yanhe-ngentye anwerne anteme tyerrtye arrpenhe atnerre-ileme arlkarentye-ketyenge.

⁵ Arraty kwenhe anwerne Jesus-eke-artweye areye-arle, anwerne uyarne itirreme Jesus Christ-arteke. Akurne akngerre-arle re awelhekenge, anwerne itelaretyeke Ngkartele-arle Jesus atnerre-ileke. Jesus-arle atnerre-ileke-iperrele Ngkartele anwernenhe anteme alakenhe renhe-anteye atnerre-ileme.

⁶ Arrpenhe areye apeke ilerneke anhernkeme atwemele-arlike nhenge ilerne-arle Ngkarteke urrkaperlengge arrekatherrenge. Kele ipmentye, ilerne itnenhe irlpe ipmentye-arle awetyeke, akwenpe anetyeke. Ilerne urrkaperle-akwete-anemele arrekatherrenge arrantherre atnerre awelhetyeke Ngkartele-arle itetheke atnyenetyenhe. Nhenge itne ilerneke anhernkeme kenhe Ngkartele ilernenhe atnerre-ileme-arle, ikwerenge-ntyete anwerne arrekatherre angketyeke arrenhantherrenhe atnerre-iletynhenge. Alakenhe ikwerenge arrpenhe areyele apeke arrenhantherrenhe atwerlengge, anhernkeme-arlike, Jesus akwete apenterlte-anaye. Akwenpe anaye, atere-irretyale. ⁷ The itelareme arrantherre-arle lterrke akwete aneme. Akurnele arrenhantherrenhe atwerlengge, Ngkarte akwetethe apentewarreyeke, utepe-arlike-irretyakenhele. Yanhe kwenhe arraty aneme nhenge akurnele arrenhantherre atwerlengge, arrantherre nhenge ayenge-arteke uyarne itirreme. Yanhe ikwerenge anteme Ngkartele arrenhantherrenhe atnerre-ileme, ayenge-arteke. Ikwere arraty anthurre ayenge arrekatherre angkeme.

Ngkartele Paul arntarnte-arerle-aneme akurnele renhe atwerlengge

⁸ Jesus-arenye areye-aye, the kwenhe arrekatherre ileme nthakenhe-arle ayenge irreke apmere Asia arrit-

nyele. Apmere yanhe ikwerele apmere-arenye areye-
 arle ilerneke ahele akwete irreyarte nhenge ilerne-arle
 ayeye mwerre Jesus-akerte ilekenge. Itne kwenhe il-
 erneke arninkemele angkeme, ahele-arlke irreyame il-
 ernenne atwemele-arlke. Ilerne uyarne anthurre itir-
 reke. Alakenhe ilerne itirreke, "Ilerne kwenhe ilwe-
 tyenhe.⁹ Lyete arratyte ilerne ilwetyeke," alakenhe-arle il-
 erne itirreke. Ilerne itirrerle-anerreyame Ngkartele-arle
 nhenge itnenhe ayakemere nhenge ilernenhe atwetyale
 anetyeke. Kenhe Ngkartele akenhe ilernenhe impeke-
 arle ilerne-arrpe urrkaperle-anerreyeke, akurne nhenhe
 areyele ilernenhe atwerlenghe. Ngkarte ilerneke ahentye-
 anetyakenhe ilerneke-arrpe itirreyeke, ilerne tnakel-
 heketye. Ilerne Renhe-ante ware atnyenetyeke. Re-ante
 kwenhe ilweke-arle areye akemelhe-ilirtneme, itnenhe
 arntarnte-arerle-aneme.¹⁰ Arratyte kwenhe Ngkartele-
 arle ilernenhe mwantye arntarnte-areke nhenge tyer-
 rtye akurne areyele-arle ilernenhe irrerlknghe atwetyeke
 aneke. Re-anteme ilernenhe mwantyele itethe atnyen-
 eme.¹¹ Ilerne-arle arrenhantherrenhe thenteme ilerneke
 akwetethe angkerlte-anetyeke Ngkarteke. Re kwenhe
 arrenhantherrenhe awemele, atnerte alhwarrpe awel-
 hemele ilernenhe mwantyele atnyenetyeke. Tyerrtye
 areyele anteme Ngkarte akertne utyernetyenhe itne-arle
 aremenge Rarle ilernenhe arntarnte-arerle-aneme mw-
 erre atnyenemele.

*Paul Corinth-arenye areyeke arratyentye urrkapeme, re
 itnenhe ularele mpwaryakenhe aneke*

¹² Ngkartele kwenhe ilernenhe arntarnte-areme,
 alakenhenge anteme ilerne urrkapentye Ikwerenhe
 arratyte mpwarerle-anerreme. Ilerne kwenhe
 urrkapetyakenhe aneme urrtyirreke-arle arrpenhe
 areye-arteke, nhenge yanhe areye akaperte altywere

akwele-arle akelhemeke. Ilerne iwenhe apeke renhe alengke-iwetyakenhe arrekantherre-ketyenge. Ngkartele kwenhe ilerneke imerneme nhenge nthakenhe-akenhe mpwaretyeke ilerne ingkirreke anthurre akethele mpwaretyenhenge. Alakenhe ikwerenge anteme ilerne akangkentye aneme. ¹³⁻¹⁴ Kele ilerne anteme arrekantherre pipe nhenhe intelhe-ileme nhenge arrantherre ilernenhe mwerrentye itelaretyenhenge, arrenhantherrenhe anteme ayakeme nhenge apale itirremenge ilerneketye irrirnke-irremele. Lyete ulkere arrantherre arratyte itelareme angkentye akweke ware kwenhe ilerne-arle arrekantherre angkekenge. Kele nhenge urreke-ulkere anteme arrantherre ayeye ingkirreke arratyte anthurre itelaretyenhe. Nhenge Alartetye Jesus apetyalperlenge, arrantherre renhe akangkemele utyernetyenhenge ilerne arrekantherre ayeye mwerre ilerlenge. Alakenhenge anteme ilerne akangkentye aneme arrantherre-arle ayeye mwerre nhengeke akangkwe-irrerlenge.

¹⁵⁻¹⁶ Yewe, arrekwele ayenge itirreke arrenhantherrenhe awethe aretyeke alhetyeke. Ayenge itirreke arrekantherrenge anetyeke apmere Macedonia-werne-atheke alhemele, arrekantherrenge awethe-anteye anetyeke anpere apetye-alpemele arrenhantherrenhe nhenge atnerre-ilettyeke. The arrenhantherrenhe apayuthnetyeke ahentye-aneke apwarte ngkweltye apurtelhe-ilemele atyenge atnyenetyeke nhenge Judea-werne apetyalpemele. Kenhe urreke ayenge ahentye akngarte-iwelheke arrenhantherrenhe anyente-ngare ware aretyeke alheke. ¹⁷ Arrpenheme akwele nhenge atyenge tyele angkeme. Arrantherre apeke itirremeke-athene the apeke-arle urrtiyirremele ware arrekantherre ilekenge ayenge akwele alhemele arrekantherrenge

anyente-irretyeke. Nhenge arrantherre apeke itirreme ayenge-arle alenye atherrele angkemeke-athene yanhe areye-arteke nhenge Ngkarteke akutne.

¹⁸ Arrangkwe, ayenge kwenhe alenye atherrele angketyakenhe. Arrantherre itelareme Ngkarte-arle arratyete angkeme, yanhe-arteke-arle ayenge arrekantherre arratyete angkeme. ¹⁹ The kwenhe Silas uthene Timothy uthenenge arrekantherre Jesus Christ-akerte iletame, Alere Ngkarte-kenhe. Re kwenhe akwetethe arratyete mpwarerle-aneme nhenge Ngkarte-arle iwenhe apeke renhe mpwaretyeke ilemeke. ²⁰ Ngkarte kwenhe arrule-ngentyete alhileke nhenge Christ apmere ahelhe nhenhe-werne yernetyeke. Re-anteme ahelhe nhenhe-werne arratyete apetyeke nhenge anwerneke arratemele-arlike. Anwerne anteme Ngkarte utyernemele tnakeme angkemele, "Arratyete kwenhe Ngkartele arratyete alhileke nhenge alere Ikwerenhe Christ yernetyeke."

²¹ Ngkarte kwenhe anwernenhe Jesus Christ-nge anyentelhe-ileme, arrantherre uthene anwerne yerneke-arle areye uthene. Ngkarte anyentele ware kwenhe anwernenhe akngakeme nhenge anwerne Ikwere anetyen-henge Ikwere arratyete urraketyeke. ²² Anwerne kwenhe Ngkarte-kenhe areye, Re Utmenge Akngerre anwernenhe antheke nhenge utmenge kwene anwerne-kenhele anetyeke yanhe-ngentyete anteme arrpenhe areyele aretyenhenge anwerne-arle apententyete akngerre Ikwerenhe areye. Arrantherre itelareme nhenge nthakenhe-arle artwele impatyete pwelekeke arrerneme, arrpenhe areyele aretyenhenge angkemele anteme, "Alartetyete yanhe-kenhe kwenhe pweleke re." Alakenhe anteme Ngkartele anwernenhe Utmenge Akngerre antheke anwerne Ikwere-erenhe anetyenhenge. Yanhe-ngentyete anteme an-

werne itelareme Ngkartele-arle anwernenhe arratye anthetyenhe mwerre ingkirreke Rarle anwerneke alhileke-iperrele.

²³ Ngkartele kwenhe itelareme tharle arratye ileme Rarle ayenge arerle-anemenge: Nhenge ayenge apeke-arle apmere arrekatherrenhe Corinth-werneke-amparre alheke nhenge Macedonia-werne urreke alhetyenhe, arrantherre atyenge ahele-irremere. Alakenhe-irreketyenge ayenge akwete-arle aneke, alpetyakenhele. ²⁴ Arrantherre ingkirreke kwenhe Jesus Christ-eke kele akangkwe-irreme, arrantherre renhe kele apenterlre-anemele. Alakenhe ikwerenge anteme the arrenhantherrenhe uternetyakenhe anetyenhe ayenge-arteke anetyeke, arrangkwe. Ayenge kwenhe arrekatherrenge apurte urrkaperle-aneme ware arrantherre nhenge akangkentye anetyeke.

2

¹⁻² Urreke the arrenhantherrenhe aretyeke apetyetyenhe, ayenge kwenhe alakenhe itirretyame, “Nhenge ayenge apeke Corinth-werne ampetyele alpeme, the arrenhantherrenhe Jesus-kenhe areye atnerte akngarte-iwemere. Ayenge kwenhe alakenheke ahentye-anetyakenhe! Nhenge the apeke-arle arrenhantherrenhe atnerte akngarte-iweme, kele nthakenhe-arle-ame arrantherre ayenge akangketyeke mpwarirtname.” Alakenhe re ayenge itirreke.

³ Arrantherre kwenhe ayenge atnerte akangketyeke mpwaretyeke. Nhenge ayenge apeke-arle apmere arrekatherrenhe-werne kele alheke nhenge pipe intelhe-ilettye-arlike-akenhele, kele arrantherre ayenge atnerte akngarte-iwemere. Alakenhe irreketyenge, ayenge akwete aneme alhetyakenhele, the nhenge

pipe arrekwele arrekatherre intelhe-ileke. Ayenge kwenhe alakenhe-arle itirretyame: ayenge arrekatherre akangkerlenghe, arratherre akangkemele anteme-arle aneme. ⁴ Pipe yanhe nhenge tharle arrekatherre arrekwele intelhe-ileke, nhenhe ikwerele ureke ayenge atnerte akngarte-anthurre-iwelheke. Ayenge kwenhe arrekatherre akngerre anthurre itirreke artnemele nhenge the pipe yanhe yernerlenghe. Tharle pipe yanhe intelhe-iletyakenhe-arle arrenhantherrenhe alhwarrpele-anthetyeke, arrangkwe. The kwenhe pipe yanhe arrekatherre intelhe-ileke nhenge ayenge-arle arrekatherre ahentye anthurre anemenge.

Paul ipeltye anteme aneke artwe anyenteke renhe atnerte akngarte-iwékenghe iperrenghe

⁵ Artwe Corinth-arenye nhengele, akurne anthurre-arle mpwarekeke, re ayenge-ante kwenye apurele-antheke, rarle arrenhantherre-arlike apurele-antheke. Ayenge kwenhe akwete angketyakenhe aneme nhenge antekelhe-iletyakenhele, arrangkwe. ⁶ Arratherre kwenhe ikwere alkngetherre ileke. Kele mwerre-arle! Lyete kwenhe ayenge alakenhe arrekatherre angkeme: Yanhe impeyewe, awethe ikwere ahele-irretyale! ⁷ Nhenge arratherre awethe apeke ikwere ahele-irrerlenghe, re apeke atnerte akngarte-iwelheme-ketye, Ngkarte-ngentyele artepe untyeme-irremele anteme aneme. Alakenhe-irreketyenge, ikwerenge ipeltye-irremele anaye, akangkemele renhe arntarntearerlte-anaye. ⁸ The kwenhe arrekatherre ileme nhenge ikwerenge ipeltye-irretyeke renhe irlpangelhe-ileme arratherre-arle atnerte akangkemele renhe arntarntearemeke.

⁹ Arrekantherre apele, the pipe nhenge intelhe-ileke yernemele nhenge arrekantherre-akerte akaltye-irretyeke. Arrantherre apeke pipe yanhe renhe areke-arle arrantherre aywerrke anthurre mpwaretyenhenge. Arrantherre apeke renhe impeme. ¹⁰ Jesus Christ-ele ayenge itelareme, tharle akwetethe arratyte ilerle-anemeke. Nhenge arrantherre apeke tyerrtye akurne yanheke ipeltye-irrerlenghe, renhe akngetye-alpemele imerte arrekantherrenge apurte-irretyenhenge, arrantherre nhenge itelareme ayenge-arlike-arle nhenge arrekantherre ipeltye-irretyeke anetyenhenge. Re apeke akurne mpwaretyakenhe ayenge ikwere ipeltye-irretyeke. Kele mwerre-arle, ayenge ikwere akwenpe ipeltye-irreme. Nhenge Christ-ele apele itelareme, the renhe mpwaretyenhe arrenhantherrenhe alpe-eme-iletyeke. ¹¹ Anwerne kwenhe akwete anthurre ipeltye-ilerretyeke arrentye Satan anwerneke akngerrepate aneketyenge. Anwerne kwenhe itelareme arrentye Satan-arle akwete anthurre itirremenge anwernenhe tyelpelhe-ilemele artepe Ngkarte-ketyenge untyeme-iletyenheke akwele.

Paul Corinth-arenye areyeke ilelheke rarle Troy-werne alheke

¹² The kwenhe apmere ayenge-arle anetyarte impemele alpeke anteme apmere yanhe Troy-werne nhenge ayeye mwerre Jesus Christ-akerte iletyeke. Apmere ikwere-irremele the tyerrtye atningke areke ahentye-anerrirrelenghe awetyeke Jesus Alartetye-arle arrwekele-anteyele utnenge itne-kenheke angkeke itne-arle angken-tye impene renhe mwantyele awetyenhenge. ¹³ Apmere Troy-enge, ayenge kwenhe atnerte akngarte-iwelheke

uye akwete unthemele atyewe atyinhe Titus-eke. Ikwere-iperrele anteme itne ayenge irtwareke, the itnenhe imperle-alherlenge apmere Macedonia-werne alhemele apale-unthetyeke Titus-eke.

Jesus Christ Alartetye aneme Paul-eke yerneke-arle ar-rpenhe ikwerenhe areyeke-arlke

¹⁴ Anwerne ingkirrekele akwetethe Ngkarte akertne utyernerlte-anetyekeye, Christ-nge ularre kwenhe rarle akwetethe utnenge anwerne-kenhe arraty-arraty-ilemenge anwerne-arle nhenge unthemele ayeye mwerre ikwerenhe tyerrtye areyeke ilerlte-apetyeke. Nhenge yanhe areye ikwere ahentye-anetyakenhe-arle anwernenhe uyarne akurne-ileme Ngkartele-arle anwernenhe ltterrke mpwaremenge. Apmere arrpe-anenhenge tyerrtye areyele ayeye renhe awerrirreme Jesus Christ-akerte akaltye-irremele. Ayeye nhenge re kwenhe unpe mwerre akngerre ntyeme-arteke-arle apmere arrpe-anenheke irrpeme. Arrantherre itelareme nhenge unpe mwerre akngerrele unentyeme nhenge tyerrtye areyele anteme renhe ntyerneme. Alakenhe-arteke anteme nhenge anwerne ayeye Jesus-akerte ilerlte-apemele, tyerrtye atningkele apmere ingkirrekenge awetyenhenge ikwere-akerte akaltye-anteme-irreme. ¹⁵ Anwerne yerneke-arle areyele kwenhe ayeye Christ-akerte tyerrtye ingkirrekeke ilerlte-apeme Ngkartele anteme akangkemele arerle-anemenge. Nhenge yanhe areye iwerre arratyetele-arle alheme itetheke, nhenge arrpenhe areye iwerre akurne-arle alheme ilwetyeke areyele-arlke kwenhe aweme renhe. ¹⁶ Ayeye nhenge re kwenhe unpe-arteke. Nhenge yanhe areyeke iwerre ilwetyeke alheme-arle unpe nhenge arne ilweke-arle-arteke. Kenhe arrpenhe areyeke iwerre

arratyale-arle itethe-werne alhemeke unpe nhenge mwerre akngerre anthurre-arle. Nhenge tharle ayeye nhenhe ilemenge ayenge apeke atere-arle awelheme. The ayeye nhenhe itirrentye arrpenhele arntwarre-ulkerenge iletaye ahentye-anetyakenhe, itne iwerre apentemeketye nhenge ilwetyeke atheke. Kele anwerne akwete anteme ilerlte-aneme ayeye nhenge renhe-ante ware Ngkarteale-arle anwernenhe akayakele atnyenemenge.

¹⁷ Arrpenheme apeke tyele angkerlte-aneme yernekarle anwerneke areye-akerte. Arrantherre itirreme akwele anwerne-arle apwerte ngkweltyeke ware akwele ayeye mwerre nhenge Christ-akerte ilemenge. Arrpenhemele arrenhantherrenhe apwerte ngkweltyeke apayuthneme nhenge itne ayeye iletynheke-ampere. Kenhe anwerne akenhe arrenhantherrenhe apwerte ngkweltyeke apayuthnetyakenhele yanhe-artekele. Ngkarteale anwernenhe akngakeke nhenge anwerne-arle ayeye mwerre Christ-akerte ilerlte-apetyenhenge. Re anteme areme anwerne-arle ikwere arraty urkapemenge.

3

Alhileke-arle Ngkarte-kenhe lyetenye mwerre anthurre

¹ Arrantherre akwele itirreme anwerne-arle akwele akertne utyernelhemeke-athene. Arrangkwe, anwerne-arle akertne utyernelhetyakenhe-arle aneke. Arrpenheme kwenhe pipe areye-akerte alheme arrpenhemele-arle itneke intelhe-ileke. Jesus-arenye mwerre arrpenhe areyele apeke apmere ikwerenhe-ngentyele intelhe-iletynhe alakenhe, “Artwe nhenhe kwenhe mwerre aneme. Re kwenhe urkapentye mwerre Ngkarteke mpwareme.” Kenhe iwenhenge-arle-ame

ilerne akngeye pipe areye angwenhe apeke ikwerenge-ntyele arrantherre nhenge aretyeke? Awethe anteye, iwenhenge-arle-ame ilerne pipe areye arrekantherre-ngentyele akngerneye arrpenhe areyeke imernetyeke? Ilerne kwenhe ahentye-anetyakenhe pipe akngernetyeke nhenge arrekantherre-ngentyele arrpenhe areyeke imernetyeke nhenge yanhe-ngentyele anteme itne ilernenhe iletynhenge nhenge mwerre apeke-arle ilerne ayeye mwerre Jesus-akerte anteke-ilemele ilerle-aperretyeke. Arrangkwe, ingkirrekele kele-arle ilernenhe itelareme. ² Arrantherre kwenhe pipe-arteke aneme nhenge ayeye ilerne-akerte. Ngkartele kwenhe pipe yanhe renhe kele intelhe-ileke utnenge ilerne-kenheke-arleke. Tyerrtye arrpenhe areyele anteme arrenhantherrenhe arerlte-aneme itne anteme itelareme ilerne-arle arrekantherre ayeye Jesus-akerte iletyme. Nhenge arrpenhe areyele arrenhantherrenhe aretyenhenge Jesus-eke atyewe-irrerlengge Ngkartekte-ante ware anerlengge. ³ Arraty kwenhe, arrantherre-arle pipe-arteke aneme Christ-ele-arle intelhe-ileke, anwerne-arle arrekantherre ayeye ilekenge. Ayeye nhenge pipe-ke-arleke intelhe-iletymakenhele aneke, ulpele apwerte athirnteke-arleke intelhe-iletymakenhe aneke, nhenge angkentye Moses-kenhe-arteke. Kenhe Utnenge Ngkarte-kenhe kwenhe itethe akwete-ante-arle, rarle intelhe-ileke utnenge arrekantherrenhe-arleke.

⁴ Iwenhe ikwerenge-ame ilerne alakenhe angkerle-anerreme? Ilerne alakenhe angkeme nhenge Christ-ele-arle ilernenhe atnerre-ilemenge. Ilerne-arle Ngkarte arraty itelarerle-anerremenge. ⁵ Ilerne kwenhe urrkapentye atherre-arrpele uyarne mpwareme. Ilerne akutne-arle aneke nthakenhe urrkapentye renhe mpwaretyeke. Ilerne kwenhe urrkapentye nhenhe

mpwareme Akngeyele ware-arle ilerneke imernekenge nthakenhe mpwaretyeke, Rarle ilernenhe ngangkere antheme renhe mpwaretyeke. ⁶ Ngkartele ilernenhe akngakeke nhenge ilerne-arle unterle-aperreme arelhe areyeke ilerle-aperretyeke ayeye lyetenye-arle, ayeye nhenhele itnenhe itethe akwetethe atnyenerle-anetyenhenge. Ayeye ingkweye nhenge Ngkartele-arle Moses antheke, re kwenhe angkentye atningke-akerte anekenge. Kele-anteye apeke-arle anwerne renhe akwetethe arratyete apenterlenghe, anwerne ilweme akwete-arle. Ilerne kwenhe arrekantherre ayeye yanhe angketyakenhe arrule anthurre-arle intelhe-ileke, ilerne ayeye lyetenye nhenhe arrekantherre ileme Utmenge Akngerrele-arle akaltyele-anthemenge. Ayeye yanhenge ularre Utmenge Akngerrele anwernenhe ingkirreke itethe atnyenerle-aneme.

⁷ Arrantherre itelareme Ngkartele-arle arrekwele ayeye impene anthurre intelhe-ileke apworte athirnte akngerreke-arleke, Re-anteme Moses antheke, alkngenthe Ngkarte-kenhele renhe arrtyerneme, inngerre ikwerenhe pwarrrtyerlenghe. Kenhe tyerrtye areyele renhe arratyete arerrirretyekwenye alknghe itnekenhe-arle irrkaye-irrkaye-irrekenge alkngenthe akngerre-arle pwarrrtyekenge. Alkngenthe Moses-kenhe inngerrele-arle aneke pmwelkemele anteme, kenhe tyerrtye areyele akenhe inngerre ikwerenhe aretyekwenye akwete-arle aneke. Kenhe angkentye impenele akenhe tyerrtye areye yerrele akngeme ilwetyeke-atwetye ware, nhenge itne-arle irlpe artepele awerlenghe angkentye nhenge. Alakenhe ikweringe Ngkartele anteme itnenhe arrilettyenhenge. ⁸ Arratyete apelaye, alkngenthe Ngkarte-ngentyele kwenhe akngerre anthurre arrtyernetyame nhenge Rarle angkentye

yanhe renhe antheke Moses-eke. Kenhe lyete akenhe angkentye arrpenhe-arle apetyeke, ayeye impene anthurre-arle Utmenge Akngerre-akerte. Ayeye lyetenye nhenhe kwenhe ayeye Moses-ekarle antheke mwerre anthurre-ulkere. Ayeye lyetenye nhenhele nhenge Utmenge Akngerrele kwenhe anwernenhe akaltyele-antherle-aneme, alkngenthe anwerne-kenhe utnengele imparrketyenhenge. ⁹ Arraty kwenhe, Ngkarte, akngerre-arle pwarrryeme, Moses angkentye antheke tyerrtye areye-arlke, kenhe angkentye yanhe-ngentyele Ngkartele itnenhe ilperneme itne-arle ikwere akangkwe-irretyakenhenge renhe ipmentyele anteme impeke. Kenhe angkentye lyetenye impene anthurre aneme angkentye ingkweyenge mwerre akngerre ulkere. Angkentye lyetenye nhenhele Utmenge Akngerrele anwernenhe itethe atnyeneme. ¹⁰⁻¹¹ Angkentye ingkweyeny-arle anwerneke pwarrryetyarte-arle nhenge akweke ware anwerne-ketye uyerretyenhenge anteme. Kenhe atywerrenge lyetenye yanhe akenhe, alethe akwete-ante rarle arrtyerneme.

¹² Anwerne kwenhe atere anetyakenhe irrpelthe-irrpelthe awelhemele kwenhe tyerrtye areyeke ayeye mwerre ilerlte-apeme anwerne-arle itelaremenge Ngkartele-arle anwernenhe antheke atywerrenge lyetenye nhenhe. Angkentye atywerrenge nhenhe mwerre akngerre ulkere angkentye arrpenhe Moses-ele akaltyele-antheke. ¹³ Anwerne kwenhe ahentye-anetyakenhe anyelkng-anyelkngenge angketyeke. Anwerne kwenhe Moses-arteke anetyakenhe nhenge inngerre-arle angketyele artelhekeke nhenge tyerrtye areyele renhe areketyenge. Nhenge re apeke inngerre akethe tnerleng, kele tyerrtye areyele renhe areme-arle nhenge alkngenthele ikwerele-arleng uyerrekeke.

Alakenhe irreketyenge Moses-ele inngerre-arle angketyele artelheke. ¹⁴⁻¹⁵ Kele tyerrtye areyeke ayeye nhenge ilerlenghe Ngkartele-arle Moses antheke, itne irlpe martelheke. Kele lyetenye anteme Jew areye akwete irlpe martelhentye aneme, itne uyarne itelareme angkentye alkarle renhe. Itne Jesus Christ-eke akangkwe-irrerlenghe-ante ware-arle Jesus-ele irlpe itnekenhe-arlike akaperte-arlike altywere-iletynhe. Kenhe lyete anteme nhenge angkentye Moses-kenhe itneke ilerlenghe, itne irlpe martelhemele aneme, awetyakenhele, nhenge angketyele-arle itne artelheme-arteke. ¹⁶ Alakenhe-ante ware kwenhe nhenge tyerrtye apeke akngarte-iwelhirtneme Jesus Alartetye-werne, kele Jesus-ele irlpe itnekenhe altywere-arle-ileme iweme anteme arne nhenge-arle renhe irlpe itnekenhe marterle-aneme nhenge yanhe-ngentyele itne angkentye mwerrentye awetyeke. ¹⁷ Jesus Alartetye, re kwenhe aneme Utmenge Ngkarte-kenhe, nhenge Utmenge rarle anwernekenge aneme kele anwerne irrpelthe-irremele akwenpe apurte anetyenhenge Ngkartenge. Re anteme anwernenhe ipmentye unthetyeke impeme renhe apentetyenhenge iwerre alkarlele. ¹⁸ Moses kwenhe inngerre ikwernenhe angketyele artelheke Israel-arenye areyele anteme inngerre ikwernenhe areketye imparrkerlenghe. Kenhe anwerne Jesus-kenhe areye kwenhe itne-arteke anetyakenhe, anwerne-arle kwenhe Jesus akethe anthurre arerlte-anemenge nhenge re imparrkerlenghe anthurre, arratye kwenhe re Alartetye akngerre anthurre aneme. Utmenge Akngerrele kwenhe anwernenhe akwetethe akngarte-iwerle-aneme nhenge Re-arteke anetyeke.

4

Paul-ele itneke ayeye mwerre Ngkarte-akerte ileme alkn-genthe pwarntyente-akerte-arle

¹ Ngkarte nhenge anwerneke atnerte alhwarrpe awelhemele, anwernenhe akngakemele urrkapentye nhenhe antheke ayeye mwerre tyerrtye areyeke ilerlte-apetyeke. Alakenhe ikwerenge anteme anwerne aywerrkele untherlte-anemele nhenge tyerrtye areyeke akwetethe angkentye ilerlte-apeme nhenge impelhetyakenhele. ² Nhenge anwerne ayeye Ngkarte-kenhe antekelhe-ilemele ilerlte-apeme, anwerne-arle anyelkng-anyelkng mpwaretyakenhele. Anwerne urrtiyirretyakenhe-arle ayeye Ngkarte-kenhe Christ-akerte akngarte-iwetyakenhele. Ngkartele kwenhe anwernenhe arerle-aneme Re itelareme anwerne-arle nhenge tyerrtye areyeke arratyete-ante angkeme. Kele itne anteme itelaretyenhenge anwerne-arle arratyete angkemeke. ³ Arrpenheme itirrerlengye ayeye-arle ilerne ileme alengkiwentye akwele. Nhenge yanhe areyele ayeye itelaretyakenhe, itne apale alhemele ilwetyeke atheke. ⁴ Tyerrtye areye nhenge Ngkarte-ketyenge-arle artepe untyeme-irremele, arrentye Satan-ele-arle itnenhe pwenge-ilemele untyeme-ilemele itne-arle ayeye mwerre itelareketyenge. Satan kwenhe akelheme nhenge alartetye akwele aneme apmere ahelhe nhenheke. Kenhe ayeye mwerre akenhe aneme alknгентhe mwerre untyemarre Ngkarte-kenhe anemele. Alknгентhe nhengele anwerneke imerneme Jesus Christ ngangkere akngerre-akerte-arle. Ngkarte-arle re-atherre akwele rante-rante anthurre. ⁵ Nhenge apmere arrpe-anenhele nthenhele anwerne-arle unthemele ayeye mwerre-akerte, anwerne kwenhe nhenge untherlte-apetyakenhele arrpenhe

areyeke ayeye ilelherle-alpemele, arrangkwe. Anwerne itneke Jesus Christ-ante-akerte ware ileme anwerne ingkirrekeke Alartetye. Anwerne kwenhe awethe angkeme anwerne-arle arrekatherre urrkapeme Jesus-nge ularre. ⁶ Arrule anthurre kwenhe Ngkartele ahelhe nhenhe mpwareke nhenge angkemele-ante ware. Nhenge ingwemerte ware anerlengere Re angkeke, “Alkngenthe-irraye” kele alkngenthe anteme pwarartyeke. Urreke anwerne Jesus-eke atyewe-irretyenhenge, anwerne ingwemertele-anteye-arle aneke. Ngkartele anteme anwernenhe alkngirreke Re-anteme alkngenthe Ikwerenhe anwerneke-arleke arartyernetyeke nhenge yanhe-ngentyele anteme akaperte anwerne-kenhe altywere-ileke anwerne arratyete itelaretyenhenge Ngkartele-arle anwernenhe itetheke mpwareke Christ-nge ularre.

Paul lterrike anetyakenhe, kenhe atywerrenge Ngkartekenhe re akenhe arratyete lterrike anthurre

⁷ Ayenge awerrirraye! Nhenge angwenhele apeke arne arntwirrkentye akngerre ahelhe-ngentyele mpwareme arne atyeperre areye akwerneme anteme tyampite nhenge ikwere-arleke. Alakenhe renhe-arteke anteme Ngkartele ilernenhe akngakeme arne ahelhe-ngentyele-arle mpwareke-arteke, re anteme arne tyeperre impene ilerne kweneke akwerneme, arne nhenge ayeye mwerre Jesus-akerte. Re kwenhe nhenhe renhe mpwareke arrantherre itelaretyenhenge ayeye nhenhe Ngkarte-ngentyele-arle ilerne-ngentyele kwenye. ⁸ Nhenge ilerne ayeye mwerre tyerrtye areyeke angkemele arrpenheme akenhe ilerneke anhernkerlengere, ilernenhe iltetyenhenge ayakemele angkeme-ketye. Ilerne akenhe impelhetyakenhe, ilerne akenhe akwete

anthurre angkerle-anerrerlenghe. Awethe-ngare ilerne uyarne-arlke akenhe itelarelhenge nthakenhe-akenhe warrke Ngkarte-kenhe mpwaretyeke, kele renhe akwetele ilerne ikwere akangkwe-irrerle-anerremele impelhetyakenhele. ⁹ Awethe-ngare nhenge tyerrtye arrpenhe yanhe areye nhenge ahele-arle awelherlte-anemeke, ilerneke ahele-ahele angkemele nhenge ilerne ayeye akwele ileme-ketye. Kenhe Ngkartele akenhe ilernenhe ipmentye impetyakenhele, Rarle akwetethe-arle ilernenhe arntarnte-arerle-aneme mwantye-mwantye-ilemele. Arlte arrpe-anenhenge itne ilernenhe atwemele ahelheke-arleke ntewetyenhenge, itne akenhe ilernenhe uyarne irrerlknghe atweme. Ilerne-arle akwetethe itneke ayeye mwerre ilerle-anerreme. ¹⁰⁻¹¹ Nhenge ilerne Jesus-eke urrakpemele, tyerrtye areye akwetethe-arle ilerneke ahele-irrerlte-aneme, itne ilernenhe irrerlknghe atwetyeke ahentye-aneme nhenge itne-arle Jesus atweke-arteke. Kele mwerre-arle, urreke apeke-arle itne ilernenhe irrerlknghe atwetyenhe ilerne-arle Jesus apentemenge iwerre arratyete alhetyeke. Lyete akenhe ilerne akwetethe urrkaperle-anerreme. Ilerne-arle itethe akwete anerle-anerrerlenghe tyerrtye atningkele ilernenhe areme itirremele, “Ngangkere Jesus-kenhele kwenhe itethe-irrirtneke-arle renhe-atherrenhe atnyeneme anteme.” ¹² Arrantherre-ame itelareme nhenge iwenhe-arle ilerne angkemeke? Itne kwenhe ilernenhe irrerlknghe atwetyeke ahentye-aneme ilerne-arle nhenge ayeye mwerre ilemenge. Arrantherre akenhe ayeye mwerre ikwere akangkwe-irreke-arle nhenge iwerre arratyete-werne-arle akwete apenteme itethe athathe.

¹³ Arrule anthurre Alartetye David-ele intelhe-ileke pipe nhenhe-arteke ikwere,

“The kwenhe Ngkarte-ante ware thenteme, alakenhe ikwerenge nhenge the tyerrtye areyeye Ngkarte-akerte ilerle-apetyeke.” Alakenhe-arle re angkeke. *Psalm 116:10.*

Kele ilerne kwenhe, David-ele-arteke, nhenge Ngkarteke-ante ware akangkwe-irreke-arle ayeye renhe-arteke-anteye ikwere-akerte ileme. ¹⁴ Alakenhe renhe ilerne Ngkarte-akerte akaltye aneme: Ngkartele Jesus Christ itethe-ilemele akemelhe-ileke. Alakenhe-arteke anteme Ngkartele ilernenhe itethe-ilemele akemelhe-iletuyenhe nhenge arrantherre ingkirrekenge. Ikwere-iperrele anteme Ngkartele anwernenhe ingkirreke akngetyenhe Jesus-arle aneme-werne imerte ikwerenge aknganerle-anetyenhenge. ¹⁵ Arrantherre itelareme itne-arle iler-nenhe alwerneme irrerlkngwe atwetyeke ilerne-arle arrekantherre ayeye mwerre Jesus-akerte ilerlengwe. Kele mwerre-arle, ilerne arrekantherre ware-arle mpwareme nhenge arrantherre awetyenhenge Jesus-eke-ante ware akangkwe-irretyenhenge. Apmere arrpe-anenhenge nhenge ilerne ayeye mwerre ilemele, tyerrtye atningke kwenhe akaltye-irreme Ngkarte-arle mwantye-mwantye anemenge, itne anteme ikwere atyewe-irremenge. Itne atningke-ame-atningke-irremele, itne Ngkarte utyerne-tyeke tnakemele.

Ngkartele anwernenhe tyerrtye mwerre arrpenhe an-thetyenhe

¹⁶ Ilerne itelareme Ngkarteke-arle ilernenhe itethe-ilirtnetyenhe. Alakenhe ikwerenge anteme ilerne ahentye-aneme aywerrkele akwete ikwere urrkapemele nhenge apurrke-arlike-irretyakenhele. Nhenge ilerne ampwe-irrerle-anerremele tyerrtye ilerne-kenhe alpawe anthurre anteme awelheme, kenhe Ngkarteke akenhe

akwetethe-arle utnenge ilerne-kenhe ltterrke-ilerle-
 anerlenghe arlte arrpe-anenhele. ¹⁷ Nhenge apmere
 ahelhe nhenhele anemele akurnele ilernenhe akwete
 atweme, tyerrtye areye-arlke ilerneke ahele-irrelte-
 aneme atwerlte-arlke-anemele. Kenhe akurne areyele
 ilernenhe atweme akweke ware-arle aneme akwetethe
 anetyakenhe. Akurne nhenhe areyele anwernenhe
 atwemele, itne-arle anwernenhe mpwareme Ngkarte-
 werne alkerenge anteme anetyeke. Apmere yanhe
 ikwerenge anwerne akangkentye akwete-ante anerlte-
 anetyenhe apurte Ngkartenge. Alakenhe mwerre
 anthurre-arle. ¹⁸ Ingkerreke ahelhe nhenhenge anwerne-
 arle arerlte-anemele apele uyerretyenhenge Ngkartenge
 ularre. Alakenhe ikwerenge anteme ilerne arne
 areyeke itirretyale anetyeke nhenhele akwele anemeke,
 arrangkwe. Ilerne akwetethe Ngkarte alkere akertnele-
 akerte itirrerle-anerreme-tetye, nhenge arne areye-arlke
 nhenge lyete-arle ilerne aretyekwenye. Kele mwerre-arle
 ilerne renhe areye lyete uyarne areme. Apmere yanhe
 alethe akwete anetyenhe.

5

*Nhenge anwerne ilwemele, Ngkartele anwernenhe tyerrtye
 impene anthurre anthetyenhe*

¹ Tyerrtye anwerne-kenhe kwenhe aneme awerrke-
 awerre nhenge ilthe ingkweye-arteke. Anwerne
 kwenhe itelareme, Rarle kwenhe anwerneke imerneke,
 anwerne nhenge ilweke iperrele, Ngkartele anteme
 anwernenhe tyerrtye impene nhenge antheme anwerne-
 arle Ikwerenge itethe alethe akwete anetyenhenge
 apmere Ikwerenhele. Tyerrtye impene nhenge re kwenhe
 ilthe alkarle lyetenye-arteke aneme Ngkartele-arle

anwerneke arteke. Anwerne kwenhe ilthe alakenhe-arteke uyarne arteme. ²Nhenge apmere ahelhe nhenhele anemele, tyerrtye anwerne-kenhele awerrkelheme arne ingkirreke-ngentyele anwerne apurrke-arlke-irremele. Nhenhe ikwerele ureke anwerne itelareme Ngkartele-arle anwernenhe tyerrtye impene anthurre anthetyenhe urreke. Tyerrtye impene nhenge antyame alkarle-arteke rarle anwerneke-arleke arrerneme. Anwerne kwenhe tyerrtye impene nhengeke ahentye anthurre aneme, tyerrtye nhenge akertne-arenye. Yanhe ikwere-arle anwerne akarelherlte-aneme. ³Urreke, nhenge anwerne-arle ilweke iperre, Ngkartele-arle anwernenhe tyerrtye impene nhenge anthetyenhe anwerne-arle Ngkartenge apurte-irremele alethe akwete anetyenhenge akangkemele. Nhenge anwerne apeke-arle ikwere irrptyakenhe aneke, anwerne lthane-arteke-arle anemere, mantere kwenye-arteke, nhenge akethe ware aneme. Alakenhe mwerre anetyakenhe-arle! ⁴Nhenge tyerrtye anwerne-kenhe anteme ilthe-arteke, arrantherre itelareme nhenge nthakenhe-arle ilthe arrule akngerre-arle tnetyakenhe nhenge tnemeke-amparre kele imerte uyerremele anteme, yanhe-arteke athewe anwerne aneme. Tyerrtye anwerne-kenhe ampwe-irreme awerrkelhemele, rlkerte-arlke awelheme, ilweme anteme. Ikwere-iperrele anteme mantere akurne-akurne-arteke anteme aneme, anwerne kwenhe tyerrtye angkweye nhenhe ingkerneke imperlte-alhetyenhe anwerne tyerrtye alkarle anthurre inetyenhenge. Tyerrtye angkweye nhenhe re uyerrrelenge Ngkartele anteme anwernenhe tyerrtye mwerre akngerre alkarle antheme nhenge anwerne apurte ikweringe anetyenhenge alethe akwete itethe anetyenhenge, awethe ilwetye-arlke-akenhele. ⁵Ngkarte anyentele ware kwenhe anwernenhe mpwareke, Re

kwenhe anwernenhe ileke Rarle anwernenhe tyerrtye arrpenhe anthetyenhe, yanhe nhenge impene anthurrele aneme alkere-arenye. Re kwenhe anwernenhe Utmenge ikwerenhe kele antheke Utmenge re anteme anwerne kwenenge-arlenge aneme. Alakenhenge anwerne kwenhe kele Utmenge Akngerre-akerte aneme anwerne itelareme nhenge Rarle anwernenhe tyerrtye arrpenhe yanhe renhe anthetyenhe Rarle alhileke-iperrele.

⁶⁻⁷ Arrpenhe areye atere anthurre awelheme ilwemeketye. Kenhe Jesus-arenye areye atere anetyakenhele ilwetyeke. Apmere ahelhe nhenhele anemele anwerne kwenhe apmere alkerele Jesus Alartetyenge arangkwe akwete anemenge, kele mwerre-arle. Anwerne kwenhe akarelherlte-aneme tyerrtye impene anthurreke Ngkartele-arle anwerneke atnyenerle-anemeke. Lyete kwenhe tyerrtye impene nhenge aretyakenhe aneme. Kele anwerne itelareme Ngkartele-arle arraty anwernenhe anthetyenhenge, alakenhe ikweringe anteme anwerne arlte akwetethenhele renhe itelarerlte-aneme. ⁸ Ayenge nhenge awethe angkeme, arraty kwenhe, anwerne-arle atereke akutne ilwetyeke. Anwerne akwenpe anthurre anerlte-aneme. Anwerne tyerrtye nhenhe areye imperlte-alhetyeke ahentye-aneme nhenhe ikwerele nhenge anwerne alpetyenhenge Jesus Christ Alartetye-werne akwete-ante ikweringe anetyeke.

⁹⁻¹⁰ Nthakenhe-ame anwerne irreye? Anwerne apeke kwenhe apmere ahelhe nhenhele akwete anetyeke, anwerne apeke apmere alkere akertne ikwerenheke irpetyeke ikwerele anetyeke aneme. Kele mwerre-arle! Nhenge anwerne ilwemele anwerne ingkirreke tnetyeke alhemele arrwekeleke Jesus Christ-nge ularre re mwantyele anwernenhe aretyeke awemele, iwenhe apeke renhe-arle anwernele mpwarekeke, arne mwerre apeke

mpwarekeke akurne apeke. Re anwernenhe anthintye-alpetyenhenge nthakenhe-arle anwerne mpwaremenge ularre. Alakenhe ikwerenge anteme, anwerne Ngkartearnte ware akwetethe akangkentye mpwaretyeke.

Anwerne kwenhe Ngkarteke atyewe-irreme Jesus Christngentyele-arle ware

¹¹ Lyete kwenhe ayenge iwerre arratyete anetyeke-irreme Jesus-eke, ikwere akwetethe itirremele. Alakenhe ikwerenge anteme the tyerrtye areyeke ayeye mwerre ileme itne aweke-arle-iperrele ikwere arratyete anetyenhenge. Ngkartele kwenhe ayenge itelareme nhenge tharle Ikwere urrkapentye arratyete mpwarerle-anemenge. Arrantherre apeke kwenhe ayenge itelaretyeke anteye atyenge arratyete itirretyeke nhenge iwenhe-arle ayenge angkeme-akerte. ¹² Nhenge anwerne arrekantherre angkemele, anwerne-arle tnakelhetyakenhe-arle aneme. Nhenge anwerne apeke tnakelherlte-anetyeke, kele arrantherre anwernenhe akertne utyernetyenhenge. Kele anwernenhe akertne utyernetyalaye! Anwerne kwenhe ware ahentye-aneme arrekantherre anwerneke atnerte akangkentye ware awelhetyeke urrkapentye nhenhele anwerne-arle mpwaremenge. Kenhe arrpenhe areye kwenhe angkentye akurne anwerneke angkerlte-aneme, itne tnakelherlte-aneme. Itne kwenhe aretyakenhe nhenge itirretye-arlike-akenhele iwenhe apeke renhe-arle Ngkartele mpwareme itnekenhe urtakwerteke. Itne aretyakenhe iwenhe apeke renhe urtakwertele atyinhe. Ayenge kwenhe alakenhe angkeme arrantherre arrpenhe areye awetyakenhe anetyenhenge angkentye akurne-arle atyenge-akerte angkemeke. ¹³ Nhenge arrpenhe areyele apeke anwernenhe aweme angkerlenge, itne angkeme

anwerne arerte-arerte akwele nhenge anwerne apale-
arle angkemeke akwele. Kele mwerre-arle, ayenge-arle
itirretyakenhele aneme, ayenge Ngkarteke akwetethe
urrkaperle-anemele. Arrpenhe areyele ayenge akaperte
altywere anthurre akwele akeme. Kele mwerre anteye-
arle, ayenge kwenhe ayeye mwerre ware angkeme
nhenge arrantherre itelaretyenhenge utnenge atnerre-
irremele.

¹⁴⁻¹⁵ Anwerne kwenhe Ngkarteke aywerrke-
irreme ayeye Jesus-akerte ilerlte-aneme anwerne-
arle itelaremenge Rarle anwerneke ahentye anthurre
anemeke. Nhenge anwerne-arle akurne-irrereke
untyeme-irremele Ngkarte-ketyenge, Jesus piwelheke
anwerneke ilwemele. Nhenge rarle arne arntarlkwele
arlpere aneke, anwerne-arle ilweke-arteke anteyele.
Ngkarteke apeke kwenhe anwernenhe arriletyeke aneke
nhenge arne akurne areyele anwerne-arle mpwarekenge,
kenhe Jesus akenhe anwerne ingkirrekeke ilwerlengen-
tetye. Kele Ngkarteke-arle renhe itethe-ilirtneke.
Alakenhe ikwerenge anteme, anwerne Jesus-arenye
areye anwerneke-arrpe urrkapetyakenhe, arrangkwe.
Anwerne Jesus Christ-eke-ante ware urrkaperlte-
anetyeke. ¹⁶ Arrekwele anwerne arne ahelhe nhenhe-
arenye areyeke itirretyarte, anwerne tyerrtye areye
aremele itneke akengentye angketyarteke. Kenhe
lyete, the Paul-ele, itnenhe areme Ngkarteke-arteke.
Arrule anthurre nhenge urreke Jesus-kenhe atyewe
irretyenhenge, the kwenhe Jesus Christ uyipmeke aneke,
ayenge itirreke rarle artwe ware anemeke-athene. Kenhe
lyete anteme the itelareme Jesus Christ-arle Ngkarte-
kenhe. Re anwerneke ilwemele itethe-irirtneke.
¹⁷ Arratyke kwenhe, nhenge angwenhe apeke Jesus-
eke atyewe-irremele, Ngkarteke-arle renhe arratyeke

akngarte-iweme nhenge re arrpenhe-irretyenhenge. Arrekwele kwenhe anwerne apale alhemele, nhenge anwerne-arle Jesus-eke atyewe-irreke Ngkartele anwernenhe iwerre arratyete arrernekenge. Anwerne anteme akurne-ketye untyeme-irreke, anwerne-arle nhenge mpwaretyarteke, akngarte-iwelhemele, arrpenhe-irremele. ¹⁸ Yewe, Ngkartele kwenhe anwernenhe akngarte-iweke. Anwerne kwenhe arlenge anthurre untyeme-irremele anetyarte Ngkarte-ketye. Kenhe Jesus Christ akenhe ilweke arne arntarlkwele-arlenge, alakenhe renhe Ngkartele anwernenhe utepelhe-ilirtneke ikwere-arrpe. Yewe, Ngkarte kwenhe anwernekenge ipeltye-irreke nthakenhe-arle Jesus irrekenge. Re anwernenhe yerneke apmere arrpe-anenhe-werne alhemele ayeye mwerre Jesus-akerte ilerlte-apetyeke tyerrtye arrpenhe areyekerarlke nhenge itne aweme-arle-iperrele Ngkarte anteme itelaretyenhenge itne apurte anteme ikwere-atherrenge anetyenhenge. ¹⁹ Anwerne alakenhe angkeme: Ngkarte kwenhe ahentye-aneme anwerne ingkirreke ikwerenge ipeltye-irremele anetyeke. Re yerneke Christ anwerneke ilwetyeke, Ngkarte-arle atnerte ulthelhemele Re-anteme anwernenhe arriletakenhe anetyeke. Ngkartele lyete anteme itelaretyakenhele anteme nhenge iwenhe apeke akurne renhe areye anwerne mpwaretyarteke. Re kwenhe anwernenhe ayeye nhenge antheke tyerrtye ingkirrekeke ilerlte-apetyeke itne ikwerenge awethe ipeltye-irretyenhenge. ²⁰ Yewe, ilerne kwenhe ayeye ilerle-apentye akngerre Ngkarte-kenhe nhenge apmere arrpe-anenhele untherle-apemele, Re angkeme ilernekenge-arle-ureke ayeye nhenge Jesus-akerte tyerrtye areyele awetyenhenge ikwere anteme akangkwe-irretyenhenge. Alakenhe ikwerenge

akwele anwerne arrekatherre angkeme, “Ngkartenge ipeltye-irrerrirraye,” alakenhe ikwere kwenhe Christ ahentye-aneme. ²¹ Jesus Christ kwenhe arne akurne mpwaretyakenhe-arle aneke nhenge anwerne-arteke. Kenhe Ngkartele renhe ilperneke re anteme anwerneke ilweke, tyerrtye akurne-arteke akwele, nhenge arne akurne yanhe areye anwerne-arle mpwarekenge. Re nhenhe renhe mpwareke nhenge Ngkarte anwerne ingkirrekenge ipeltye-irremele anetyenhenge. Lyete anteme anwerne arratye ikwerenge aneme nthakenhe-arle Christ-ele mpwarekenge.

6

¹ Ilerne kwenhe Ngkartenge apurte urrakpeme, alakenhe ikwerenge anteme ilerne uternemele angkeme: “Arrantherre kwenhe Ngkarte arratye apenterlte-anetyeke nhenge irlpe ipmentyele nhenge ankerle-ankerle-arteke awetyakenhe anetyale ikwerenge untyeme-irretyale anetyeke Ngkarte-arle arrekatherre mwantye-mwantye anerlenghe.” ² Ngkarte kwenhe pipe-nge alakenhe angkeme, “Ayenge kwenhe arrekwele itirreke Tharle akwele urreke arrenhantherrenhe itetheke mpwaretyenhe.

Arlte yanhe ikwere nhenge irrerlenghe, Tharle alhileke-arteke, The arrenhantherrenhe itetheke mpwaremele.” *Isaiah 49:8.*

Arratye kwenhe! Lyete anthurre, Ngkarte arrekatherre akangkentye anthurre aneme. Lyete Re akwetethe arrenhantherrenhe arntarnte-arerle-aneme. Renhe mwantyele awerrirraye! Akwetethe Renhe apenterlte-anaye apale-irremele alheketye!

Akurne renhe atwerlenghe Paul-arle Ngkartekte akwetethe urrkaperle-anetyarte

³ Nhenge ilerne Ngkarteke urrkaperle-anerremele, ilerne-arle arratyete mpwarerle-anerreme. Nhenge ilerne apeke apale-apale urrkapetyeke aneke, kele tyerrtye atningke ilerneke tyele-arle angkeme, imerte artepe untyeme-irremele Ngkarte-ketye. Alakenhe irreme-ketye anteme ilerne arratyete Ngkarteke urrkaperle-anerreme. ⁴ Tyerrtye atningkele kwenhe ilernenhe arerlte-aneme nhenge warrke Ngkarte-kenhe mpwarerlenge. Alakenhe ikwerenge anteme ilerne ahentye-aneme itne ilernenhe aretyeke arratyete mwerre nhenge urrkaperlenge. Kele nhenge akurnele apeke ilernenhe atwerlenge ilerne uyarne itelaremele nthakenhe irretyete, kele ilerne akwenpele aneme itirretyakenhele. Ilerne-arle urrkapentye impetyakenhele aneme, kele ilerne Ngkarteke akwete urrkaperle-anerremele. ⁵ Arrpenhemele ilernenhe walyete arnterre atwetyarte, jail-ke akwernetyartele, ilernenhe alwernemele arntwirrkemele atwetyartele. Ingwe arrpe-anenhele ilerne urrkapetyarte ankwe-arlke intetyakenhele. Arlte arrpe-anenhele ilerne akwetethe urrkapetyarte arlkwetye-arlke-akenhele. Ilerne-arle itirretyakenhele anetyarte nhenge atnerte akurne apeke awelhetyakenhele-arle, Ngkarteke urrkapetyarte ware impetye-arlke-akenhele. ⁶ Arlte lyete ilerne akwete iwerre arratyete aneme ayeye Ngkarte-kenhe itelaremele. Kele anteye-arle akurnele ilernenhe atwerlenge, kele mwerre-arle. Kenhe ilerne Ngkarteke akwetethe urrkaperle-anerreme ayeye Ikwerenhe angkeme akaperte altywerele. Nhenge tyerrtye yanhe areye ilerneke atnerte ilkelhetyakenhe anemele, ilerne-arle akwetethe itneke akangkentye aneme itneke ahele-irretyakenhele. Ilerne-arle Utmenge Akngerre thenteme ilerneke imernetyeke nthakenhe-arle irretyete. Ilerne arrpenhe areyete tyenye anthurre, Ngkarte

itneke tyenye anthurre-arteke. ⁷ Yewe, ilerne kwenhe tyerrtye areyeke ayeye arraty angkeme Ngkartele-arle ngangkere akngerre ikwerenhele ilernenhe akaltyele-antherlenge nhenge urrkapentye Ikwerenhe arraty mpwaretyeke. Nhenge tyerrtye areye apeke ilerneke tyele angkerlenge ilernenhe atwemele, kele itnenhe-arle iltetyakenhe, ilerne akwetethe ware-arle iwerre arratyale anerle-anerreme. Kele arrpenhele ilernenhe apale mpwarerlenge ilpernetyakenhe. ⁸ Arrpenhemele kwenhe ilernenhe akertne utyerneme, arrpenhemele ilernenhe akurne akeme. Arrpenheme ilerneke tyele angkeme, arrpenhe areyele ilernenhe mwerre akeme. Arrpenhe areyele ilernenhe urrtyalthe akeme, itne itirremele nhenge ilerne-arle akwele urrtyirremele ware akwele itneke ilemeke-athene. Arrangkwe-arle akenhe, ilerne-arle itneke arratyale angkeme. ⁹ Arrpenhe areye apale angkeme ilerne-arle akwele akweke ware, Ngkarteke arratyale urrkapetyakenhe aneme. Kenhe arrpenhe atningke akenhe angkeme ilerne-arle Ngkarteke arratyale anthurrele urrkapeme, Rarle ilernenhe ngangkere Ikwerenhe anthemenge. Arlte arrpenhenge ilerne ingkwe ilweke, arrangkwe-anteye aneke. Ilernenhe araye, ilerne kwenhe itethe akwete aneme! Tyerrtye areye ilerneke ilkelhetyakenhe, itne apeke ilernenhe irrerlknge atwetyeke anthurre ahentye-aneme. Itne uyarnele-arle ilernenhe irrerlknge atweme. ¹⁰ Ilerne itirretyakenhe itne ilernenhe atnerte akngarte-iwetyeke. Ilerne atnerte akangkentye akwete aneme. Arlte arrpenhenge ilerne iltye-ante anthurre aneme apwerte ngkweltyeke arrangkwe, nhenge antyame uthene mantere utheneke arrangkwe. Kele mwerre-arle, nhenhe ikwerele ureke ilerne-arle akwete ayeye ilerle-anerreme tyerrtye areyeke, itne-arle arne ingkirreke atnyenetyenhe nhenge

Ngkarte-kenhe. Yewe, lyete kwenhe ilerne iltye-ante anthurre aneme arne-arlike atnyenetyakenhe. Kele mwerre anteye-arle aneme. Nhenge ilerne Jesus-arenye anemele ilerne-arle ingkirreke anthurre-arle atnyeneme Ngkarterngentyele nhenge ilerne ahentye-anerlenge.

¹¹ Yewe, Jesus-arenye akunye areye-aye Corinth-elarle anemele, ilerne kwenhe akethe anthurre angkeme arrekantherre arne-arlike nhenge alengke-iwetyakenhele. Ilerne kwenhe arrekantherre arratyete angkeme ilerne-arle arrekantherre ahentye anthurre anemenge.

¹² Yewe, ilerne kwenhe akwetethe arrekantherre ahentye anerle-anerreme nhenge alngwirretyakenhele arrenhantherrenhe impetyakenhele. Nhenge arrekwele apeke arrantherre ilerneke ahentye anthurre aneke, lyete akenhe arrantherre ilerne-ketye ameke anteme arelhemele. ¹³ Ilerne kwenhe arrekantherre ahentye anthurre aneme, alakenhe ikwerenge anteme ilerne arrekantherre angkeme akngeye-arle angkeme-arteke alere ikwerenhe areyeke. Kele arrantherre kwenhe ilerneke-arlike ahentye anteye anetyeke.

Apurte-irretyale arrpenhe areyenge Ngkarte-arle ikwele-aremeke

¹⁴ Jesus-arenye akunye atyinhe areye-aye, arelhewarraye nhenge arrantherre Ngkarteke akutne areyenge-arle anemele, itne apeke arrenhantherre apale akngeme-ketye untyeme-ilemele Ngkarte-ketye. Apurte-irretyale anaye yanhe areyenge Jesus itelaretyakenhe areye-arle! Arrpenhele arratyete-arle mpwareme, arrpenhele akurne-arle mpwareme, ratherre uyarne apurte-irremele warrke Ngkarte-kenhe artangentye-irreme. Alakenhe-arteke, arlte uthene ingwe uthene apurtele tnetyakenhe aneme. ¹⁵ Christ uthene arrentye Satan uthene-ame apurte angkerrentye akngerre

iwenhe apeke renhe apurtele anteme mpwareme? Arrangkwe anthurre! Kele alakenhe-anteyele Jesuskenhe areye-arlike, ikwerenhe anetyakenhe areye-arlike, apurte angkerretyakenhe aneme nhenge iwenhe apeke renhe apurtele mpwaretyenhenge. ¹⁶ Nhenge Ngkarkenhe areyele-ame ngkarte urrtiyirrentye nhenge arnengentyele mpwareke-arle tyatye Ngkarkenheke akwerneme, itnenhe akertne anteme utyernemele? Arrangkwe anthurre! Anwerne kwenhe tyatye Ngkarkenhe-arteke aneme, Rarle anwerne ingkirreke kwenele anemenge. Ngkarte kwenhe alakenhe angkeke pipe-nge, “The kwenhe apmere Atyinhe itnekenge mpwareme, Ayenge itnekenge apurte alhemele.

Ayenge Ngkarte itnekenhe anetyenhe, kenhe tyerrtye nhenhe areye akenhe atyenge-artweye arratye anthurre anetyenhe.” *Leviticus 26:12; Jeremiah 32:38; Ezekiel 37:27.*

¹⁷ Ngkarte awethe alakenhe itneke-akerte angkeke, “Apurte-irretyale anaye yanhe areyenge ahele-arle-irrerle-aneme Atyengenge, itnekenge akngakelhemele anaye.

Anpetyale anteme anaye arne iwenhe apeke akurne renhe.

The akangkemele anteme arrekantherre ileme akngakelhemele alhaye itneke-ketye, The anteme arrenhantherrenhe mwantyele arntarnte-areme.” *Isaiah 52:11.*

¹⁸ Ngkarte, arne ingkirrekeke-arle Alartetye aneme, alakenhe angkeke anteye,

“Ayenge Akngeye arrekantherre anetyenhe.

Arrantherre ingkirreke ampe Atyinhe areye anetyenhe.” *2 Samuel 7:14, 7:8.*

7

¹ Jesus-arenye areye-aye, Ngkarte kwenhe anwerneke angkeke rarle akwele anwernenhe altye-irreme Akngeye anwerne-kenhe-arteke-arle aneme. Alakenhe ikwerenge-arle anwerne akurnentye impelhetyeke nhenge Ngkarterne utepe-irritnemele. Anwerne arlre arrpe-anenhele Ngkarteke mwantye mpwarelhomele anetyekaye anwerne-arle ikwerenge atere-irremenge, anwerne anteme arratye mwerre aneme ikwere-ante ware.

Paul atnerte akangkentye anthurre awalheke Corinth-arenye areyeke Ngkarte-werne-arle utepe-irrekenge

² Jesus-arenye areye-aye, ilerne ahentye-aneme arrantherre ilerneke ilkelhetyeke. Arrpenheme kwenhe ilerneke tyele angkeme. Itne angkeme ilerne-arle akwele urrtyrirremele ilerle-apemeke arrenhantherrenhe urrtyekelhe-ilemele nhenge ilerne arne arrpenhe areye inetyenhenge. Itne kwenhe itirreme ilerne akwele-arle arrenhantherrenhe uterneme nhenge akurne mpwaretyeke ilerne akwele apwerte ngkweltye arrekantherre-ngentyele anyelkngele inetyenhenge. Yanhe arratye anetyakenhe-arle, arrangkwe anthurre!

³ Kenhe pipe nhenhenge the arrenhantherrenhe apurele-anthetyakenhe, atyenge-arle tyele angkerlte-anemeke, tharle kwenhe urtakwerte atyinhele arrenhantherrenhe atnyeneme. Arrantherre itelareme tharle arrekantherre arrwekele ileke, ayenge akwetethe arrekantherre ahentye anthurre anerle-anetyenhe. Ayenge apeke ilweme, ayenge apeke itethe akwete aneme, kele the akwetethe arrenhantherrenhe itelarerle-aneme alkngwirretyakenhele. Arne arrpenheme kwenhe atyenge irretyenhe, kenhe arne iwenhele apeke renhe anwernenhe uyarne akalkelhe-ileme. Anwerne apurte akwetethe anetyenhe. ⁴ The itelareme arrantherre-arle

mwerre anemeke, alakenhe renhe anteme the tyerrtye arrpenhe areyeke arrekantherre-akerte iletayeke. Ayenge itirretyakenhe akurne areyele-arle ayenge atwemenge. The kwenhe utnenge atnerre atnyeneme, ayenge akwetethe atnerte akangkemele aneme nhenge the arrenhantherrenhe itelarerlenge.

⁵ Arrulle anthurre, nhenge ilerne-arle Macedonia-werne apetyerlenge, ilerne arrekantherre atnerte akurne anthurre awalheke. Ilerne uyarne anthurre apmere nhenhele ltyerreke. Tyerrtye areye kwenhe ilerneke ahele anthurre irreke, ilerne itneke ahele angkerreke. Ilerne akngerre anthurre itirreke atere awalhemele.

⁶ Ngkartele itelareke ilerne-arle atnerte akurne awalheke. Re anteme Titus yerneke nhenge ilernenhe atnerte akangkentye mpwaretyeke. Ngkartele kwenhe akwetethe itelareme tyerrtye areye nhenge atnerte akurne awalherlenge. ⁷ Nhenge Titus-arle apetyeke nhenhe Macedonia-werne, re ilerneke ileke nhenge arrantherre-arle akwele renhe atnerte akangkentye mpwareke. Re ilerneke ileke arrantherre-arle akwele atnerte akurne anthurre awalheke, arrantherre-arle ahentye-aneke ilernenhe awethe aretyeke. Re ilerneke awethe ileke arrantherre-arle ilernekenge ipeltye-irremele anemeke nhenge arrantherre-arle ilerneke ahentye aneme arrekantherre akwete urrakapetyeke. Nhenge ilerne-arle ayeye nhenhe aweke-iperrele arrekantherre-akerte, ilerne akangkentye anthurre anerle-anerreke.

⁸ Pipe arrwekele-iperre nhenge tharle arrekantherre intelhe-ileke, the arrenhantherrenhe ilteke. Kele arrantherre nhenge pipe yanhe renhe aremele arrantherre apeke-arle alhwarrpe-irreke atyenge atnerte akngarte-iwelhemele. Ayenge anteme itirreke, “The kwenhe pipe yanhe renhe arrekwele intelhe-

iletayakanhe aneke imerte yernemele.” Ayenge anteme awethe itirreke alakenhe-arteke, “Kele mwerre, itne kwenhe atnerte akurne akngarte-iwelheme nhenge lyeteke ware.” Kele ayenge akangkeme tharle renhe intelhe-ilekenge. ⁹ Nhenge arrantherre pipe yanhe renhe aremele arrenhantherrenhe apeke-arle atnerte akurne anthurre-arle akngarte-iweke. Kenhe tharle akenhe arrenhantherrenhe atnerte akurne akngarte-iwetyakenhe-arle. Ngkartele arrenhantherrenhe atnerte akurne akngarte-iweke nhenge arrantherre utepe-irirtnetyenhenge iwerre arratyete anetyeke Ikwere-ante. Lyete anteme ayenge atnerte akangkentye anthurre awelheme. Arrantherre apeke alakenhe itirrewarreme-ketye, ayenge-arle akangkemele anemeke nhenge arrantherre-arle atnerte akurne akngarte-iwelhekenge. Arrangkwe-arle, ayenge kwenhe akangkentye irreke arrantherre-arle nhenge atnerte akurne akngarte-iwelhekenge imerte utepe-irirtnemele arne akurne areye impemele arrantherre-arle nhenge mpwaretyameke. ¹⁰ Nhenge alakenhe atnerte akurne akngarte-iwelherlengen-arle mwerre-arle. Arrantherre-arle atnerte akurne akngarte-iwelhekenge, Ngkartele arrenhantherrenhe akngarte-iweke nhenge arrantherre untyeme-irretyenhenge akurne impetyenhenge, Re anteme arrenhantherrenhe itetheke mpwareke. Nhenge ilerne apeke arrenhantherrenhe ilteke, angkentye apmere ahelhe nhenhe-arenye-akertele, nhenge arrantherre aweme-arle-iperrele, atnerte akurne akngarte-iwelhemele ahele-irremere. Kele imerte arrantherre ayeye renhe irlpe ipmentyetele-arle awerlte-anemele Ngkarte-werne utepe-irirtnetye-kwenye anteme anemele. Urreke anteme arrantherre ilwerlengen, arrantherre apeke-arle apmere akurne yanhe-werne

alhemere, apmere ure atetherre-werne. ¹¹ Kenhe arrantherre angkentye Ngkarte-kenhe aweke-arle-iperrele atnerte akurne akngarte-iwelhemele ahele-irreke. Kenhe artwe anyente ware kwenhe arrantherre-ngentyele atyenge-akerte tyele angketyame, anyente ikwerenge-ntyete arrantherre ingkirreke atyengenge atnerte untyeme-irreke. Alakenhe ikwerenge-ntyete Ngkartele arrenhantherrenhe apurele-antheke nhenge pipe yanhenge tharle arrekantherre yerneke. Arrantherre anteme akngarte-iwelhemele artwe nhengeke ahele-irreke renhe atwetyeke ahentye-anemele nhenge renhe akaltyele-anthemele re akwetethe arne akurne mpwarerle-anekeyenge. Yewe, Ngkartele kwenhe arrenhantherrenhe atnerte akurne akngarte-iweke arrantherre nhenge awemele arraty mpwarelhetyenhenge. Ayenge anteme itirreme, "Arraty kwenhe itne atyenge-arle akurne mpwareke-iperrele, nhenge apure awelhemele anteme atyenge ahentye anthurre anerrirreme iwerre arratyete anteme aneme mwantye mpwarelhemele."

¹² Kenhe pipe nhenge-akerte tharle arrekantherre yerneke, arrantherre apeke-arle apale itirreke tharle intelhe-ilekeke-athene nhenge arrantherre ahele-irretyenhenge artwe yanheke arne akurne-arle mpwarerle-anemeke. Arrantherre apeke itirreme tharle pipe intelhe-ileke akwele artwe arrpenhe akurnele-arle atwekeke. Arrangkwe, the kwenhe pipe yanhe intelhe-ileke nhenge Ngkartenge alkngetherre nhenge arrantherre apeke imernetyenhenge nthakenhe-arle arrantherre ilernenhe mwantyele arntarnte-aretyenheke. Alakenhe ikwerenge anteme Ngkartele ayenge ileke pipe yanhe yernetyeke. ¹³ Kenhe Titus-ele anteme apetyalpemele ilerneke ayeyete ileke,

nhenge arrantherre-arle akwele Ngkarteke arratyeme aneme. Nhenge nhenhe aweke-iperrele ilerne atnerte akangkentye anthurre awelheke arrekantherre. ¹⁴Urreke ilerne-arle Titus pipe-akerte arrekantherre-werne yernetyenhenge, ilerne arrenhantherrenhe Titus-eketyernetyame, ikwere angkemele, “Titus! Nhenge unte apmere yanhe ikwere irretye-alhemele angkentye nhenhe itneke ilaye, itne ngenhe impene-impene anthurrele awetyenhenge.” Nhenge rarle arrekantherre pipe yanhe imernerlenge arrantherre-arle ikerlte-irretyakenhe-arle aneke. Arrantherre pipe renhe reademe-ilemele arratyeme renhe impene-impene anthurrele aweke, arrantherre itelareke iwenhe-arle the intelhe-ileke. Alakenhe ikwerenge anteme ayenge akangkeke anteye. ¹⁵Lyete, Titus arrekantherre akwete itirrerle-aneme nhenge ikwere atyewe-irreke-arle nhenge arrantherre ikwere-ketye atere-arlpe-irreke arrewemele. Re kwenhe akwete arrekantherre-akerte itirrerle-aneme arrantherre-arle impene-impene anthurrele awerrirreke iwenhe-arle re angkeke-akerte, arrekantherre pipe nhenge imernemele. Alakenhe ikwerenge anteme re arlte arrpe-anenhele arrekantherre ahentye anthurre aneme. ¹⁶The akangkemele-anteye arrenhantherrenhe itelareme arrantherre-arle Ngkarte akwetethe arnterre apenterlte-anemenge, ayenge itirreme arrantherre renhe akwetethe apenterlte-anetyenhe impelhetyakenhele.

8

Atyewe Jesus-kenhe areye Macedonia-arenye-arle apwete ngkweltye antherreke atyewe arrpenhe Jesus-kenhe Jerusalem-arenye areyenge

¹ Jesus-eke-artweye areye-aye, ayeye nhenhe awerrir-
 raye Jesus-arenye areye-akerte nhenge apurte-irrerlte-
 aneme-arle apmere arrpe-anenhenge nhenge Macedonia
 ikwerenge. Ngkarte anteme itneke akangkeme nhenge
 mwantyele arntarnte-arerle-anemele nhenge itne Renhe
 akwetethe apenterlte-aneme. ² Itne itirretye-kwenye
 arrpenheme-arle itneke ahele-irrerlenghe atweme-arlke.
 Itne-arle akangkemele akwete-arle anerlte-aneme. Itir-
 rewarretyale itne-arle apworte ngkweltye akweke ware
 atnyeneme. Nhenge itne aweke-arle iperre nhenge
 apworte ngkweltyeke iltyelaye, angayakwe areye-akerte
 Jerusalem-elarle aneme itne mwantyele antheke anteye
 nhenge akweke itne-arle atnyeneke-ngentye. ³⁻⁴ The
 kwenhe arrekantherre awethe iletyeke ahentye-aneme
 Macedonia-arenye areye-akerte: itne apworte ngkwel-
 tye akngerre antheke Jesus-arenye areyewe Jerusalem-
 arenye, itne ayene-iletyakenhe aneke. The kwenhe
 itnenhe uternetyakenhe, itnenhe apayuthnetyakenhe
 aneke apworte ngkweltye akngerre anthetyeke, itne-
 arle anthetyeke ahentye anthurre anekenge. Itne-arrpe
 kwenhe akwetethe mwantyele anthetyarte the renhe
 akngemele anthetyeke Jesus-arenye areye Jerusalem-
 enge. Itne kwenhe arne ingkirreke anthurre antheke
 nhenge itne-arle atnyeneke renhe. ⁵ Nhenge ikwere-
 akerte-arle ilerne aweke-iperre ilerne apateke anthurre.
 Ilerne apale itirreke itne-arle akwele ngkweltye ak-
 weke anthetyenheke-athene, kenhe itne akenhe akngerre
 anthurre-arle antheke. Arrekwele-arle itne anthelheke
 Jesus Christ Alartetyeke. Ikwere-iperrele anteme itne
 anthelheke ilerneke, itne angkeke itne-arle awemele iler-
 nenhe akwele apentetyeke.

⁶ Ilerne kwenhe artwe nhenge Titus thentemele
 arrekantherre-werne alpetyeke awethe. Re kwenhe ar-

renhantherrenhe arrekwele ileke nhenge apwerte ngkweltye arrernetyeke nhenge Jerusalem-arenye areyeye. Rarle arrenhantherrenhe ilekenge, arrantherre kwenhe apwerte ngkweltye arrernerlte-iweke, kele arrantherre imerte impelhemele. Lyete anteme Titus arrekhantherre- werne apetyeme awethe arrenhantherrenhe apayuthnetyeke nhenge apwerte ngkweltye arrernerlte-anetyeke nhenge atningke-ilemele kele anteme arrantherre mwantyele anthetyenhenge akunye yanhe areye. ⁷ Corinth-arenye Jesus-arenye areye-aye, arrantherre kwenhe arne arrpe-anenhe akwetethe mwerre mpwarerlte-aneme, arrpenhe areyenge irrpelthe-irreme ulkere. Arrantherre akwetethe Ngkarteke arratyeye akangkwe-irrerlte-anemele, akwetethe akaperte altywerele angkentye ikw-erenhe areye angkerlte-aneme. Arrantherre Ngkarteke akangkentye urrkaperlte-anemele nhenge apurrke-arlike-irretyakenhele. Arrantherre ilerneke ahentye anthurre-arle aneme. Kele alakenhenge anteme arrantherre ipmentyele anetyale akunye yanhe areye Jerusalem-elarle aneme. Kele itnenhe mwantyele antherlte-anaye.

⁸ The kwenhe arrenhantherrenhe uternetyakenhe nhenge apwerte ngkweltye akngerre tyerrtye nhenge areyeye anthetyeke, nhenge iwenhe apeke ikwere itirremele itneke anthetyeke. The kwenhe arrekhantherre ileme Macedonia-arenye areyele-arle mwantyele anthetyame. Arrantherre apeke alakenhe mpwarerlunge, yanhele imernetyenhe arrantherre-arle itnenhe mwantyele arntarnte-areme. ⁹ Arrantherre itelareme Jesus Christ-arle anwerneke mwantye-mwantye anthurre aneme. Urreke re apmere ahelhe nhenhe- werne apetyetyenhenge re kwenhe mwerre anthurre Ngkartele-arlunge alkerenge aneke arne ingkirreke-arlke atnyenemele. Kenhe re akenhe anwerneke

ahentye-aneke nhenge re kwenhe Akngeye ikwerenhe imperle-alheke apmere ahelhe nhenhe-werne apetyemele tyerrtye anwerne-arteke-irremele anteme re aneke anwerne akunye areye-arteke anetyenhenge. Re kwenhe iltye-ante anthurre apetyeke anwerne-arteke anteye nhenge anwerne arne ingkirreke atnyenetyeke Akngeye ikwerenhe-kenhe-arle.

¹⁰ Ayenge kwenhe alakenhe itirreme, apmwerrke ware kwenhe arrantherre apwerte ngkweltye arrernetyame imerte impelhemele anteme. Arrantherre-ke-amparre-arle alhwarrpe awelhetyarte akunye nhenge areyeke Jerusalem-arenye. Arrantherrele-urrke apwerte ngkweltye arrernetyarte. Kele lyete anteme the arrenhantherrenhe thenteme ngkweltye awethe arrernetyeke nhenge arrantherre akngerre yernetyeke. ¹¹ Arrekwele kwenhe arrantherre akangkentyele apwerte ngkweltye arrernetyameke-amparre. Kele akwete arrernaye ikwerenge-ntyeye akangkentyele-anteme itnenhe yernemele. Akweke ware apeke, akngerre apeke, kele akangkentyele itnenhe anthaye. ¹² Nhenge arrantherre mwantye-mwantye anthemele nhenge iltye-ante-arle areye, Ngkarte akangkentye anthurre arrekantherre anetyenhenge. Ngkarte kwenhe ahentye-aneme nhenge arrantherre anthetyeke nthakentye apeke renhe-arle arrantherre atnyeneme, Re kwenhe arrekantherre ahentye-anetyakenhe anthetyeke iwenhe apeke-arle arrantherre atnyenetyakenhe. Arrantherre apeke akweke ware atnyeneme, kele akweke ware anthaye.

¹³ The kwenhe arrenhantherrenhe uternetyakenhe nhenge apwerte ngkweltye akngerre anthetyeke. Arrantherre apeke ingkirreke anthemele kele arrantherre angayakwe-arle-irreme, arrantherre anteme uyarne anthurre itirreme iwenhe apeke renhe mpwaretyeke.

Kenhe Jerusalem-arenye areyele-arle merne akngerre arlkwerlte-aneme nhenge atnerte atyenpe awelhemele. ¹⁴ Lyete apeke arrantherre apwerte ngkweltye akngerre atnyenemele, kele itnenhe anthaye itne-arle angayakwe anemenge, itne-arle apatemenge anteme. Nhenge urreke apeke arrantherre arrangkwe anthurre anetyenhe. Ikwere iperrele anteme, tyerrtye nhenge areyele apeke ngkweltye akngerre atnyenetyenhe, the kwenhe itnenhe apayuthnetyenhe arrenhantherrenhe ngkweltye anthetyeke. Arrantherre kwenhe arntarnte-arerremele anetyeke. ¹⁵ Kenhe arrpenhele-arle arrule intelhe-ileke pipe-nge alakenhe, “Nhenge Israel-arenye areyele-arle unthemele merne kutyemele apmere ahurratyekwerenge, arrpenhemele akngerre anthurre-arle ineke, arrpenhemele akweke ware-arle ineke. Kele ingkirreke-arle atnerte ulthentye aneke. Arrangkwe anthurre merneke arrareme.” *Exodus 16:18.*

Paul-ele Titus uthene atyewe ikwerenhe areye uthene apmere Corinth-werne yerneme apwerte ngkweltye nhenge inetyeke

¹⁶ Yewe, lyete anteme ilerne Ngkarte akertne utyernerle-anerreme nhenge atyewe ilerne-kenhe Titus-eke. Ilerne kwenhe arnterre anthurre ahentye-aneme arrenhantherrenhe arntarnte-aretyeke. Titus anteme yanhe-arteke anteme itirreme Ngkartenge. ¹⁷ Ilerne kwenhe Titus uternetyakenhe nhenge arrekantherre-werne alhetyeke. Ilerne kwenhe renhe apayuthneke nhenge re alhetyeke arrekantherenge urrkapetyeke re anteme akangkentyele yewe angkeke. Re kwenhe arrekantherre ahentye anthurre aneme. Re kwenhe ahentye anthurre aneme arrenhantherrenhe aretyeke alhetyeke. ¹⁸ Ilerne artwe Jesus-arenye arrpenhe

yerneme Titus-enge apurte alhetyeke. Rarle artwe nhenge ayeye mwerre Jesus Christ-akerte ilerle-apentye akngerre, alakenhe ikwerenge-arle Jesus-arenye arrpenhe areyele renhe akertne utyernerlte-aneme. ¹⁹ Jesus-arenye areye tyatye Macedonia-arenyele akngakeke artwe arrpenhe nhenhe ilernekenge alhetyeke, nhenge ilerne apurtele ngkweltye nhenge inetyenhenge renhe Jerusalem-werne akngetyenhenge. Jerusalem-nge akunye yanhe areyele-arle akngerre anthurre-arle atnerte akangkentye Ngkarte akertne utyernerlte-aneme nhenge anwerne-arle ngkweltye akngekenge itnenhe anthetyeke, itne anteme itirreme, “Yewe, arraty kwenhe, nhenhe areyele anwernenhe arntarnte-areme.”

²⁰ Nhenge ilerne apurte alethe untherle-apemele, mwantyele atnyeneme apwerte ngkweltye akngerre nhenhe, arrpenhe areye itirreme ilerne-arle akwele anyelkngalthe atherreke-athene, itne apeke itirreme ilerne-arle akwele renhe alengke-iwemeke-athene ilerneke-arrpe. ²¹ Ilerne kwenhe arraty akwete urrkaperle-anerretyeke ahentye-aneme nhenge Ngkartenge alkngetherre tyerrtye areyenge ularre-arlike.

²² Timothy ilerne awethe Jesus-arenye arrpenhe Titus-enge yerneme, arrpenhe nhengenge anteye. Artwe nhenhe kwenhe urrkapentye ingkirreke aywerrkele mpwareke ilerne-arle renhe ileke mpwaretyeke. Re kwenhe itelareme arrantherre-arle apwerte ngkweltye antheme akunye nhenge areyeke Jerusalem-elarle aneme, Titus-ele-arle ikwere ilekenge arrekantherre-akerte. Alakenhe ikwerenge anteme re akangkentye arrekantherre-werne alhetyeke urrkapetyenhenge arrekantherenge ngkweltye nhenge itneke apurtele-ilemele.

²³ Arrantherre atyewe atyinhe Titus itelareme, ilerne

kwenhe apurte urrkaperle-anerreme arrenhantherrenhe arntarnte-aretyeke. Nhenge pipe arrpenhe-arenye nhenhe Macedonia-larle aneme itne arrpenhe yanhe atherre yerneme Titus-enge alhetyenhenge apmere arrekantherrenhe-werne. Nhenge arrantherre apeke itnenhe arrekantherre arnterre urrkaperlengenge aremele apurrke-arlike-irretyakenhele, kele arrantherre Ngkarte akertne utyernetyenhe tnakemele. ²⁴ Itne irretye-alherlengenge, itneke akangkentyele arneke-arnare-irraye ngkweltye nhenge itnenhe anthaye, ayaketyale. Kele anteme Jesus-arenye areye Macedonia-larle aneme areyele itelaretyenhenge arrantherre-arle mwantye-mwantye-ilemele anthentye-arle. Alakenhe renhe kwenhe the itneke ileke arrwekele nhenge tharle arrekantherre-akerte tnaketyame.

9

Paul-ele Corinth-arenye areye awethe apayuthneme apwerte ngkweltye anthetyeke akunye areyeke Jerusalem-elarle aneme

¹ The kwenhe arrenhantherrenhe kele layekeke nhenge apwerte ngkweltye anthetyeke Jesus-arenye areyeke Jerusalem-arle aneme. The arrenhantherrenhe awethe apayuthnetyakenhe anetyeke. ² Arrantherre kwenhe kele itirreke itnenhe apwerte ngkweltye nhenge anthetyeke. Nhenhe Macedonia-nge, the unthemele ilerle-apeke nhenge Jesus-arenye areyeke arrantherre atnerte akangkentyele apwerte ngkweltye anhekengenge arlengenge-atwetye. Nhenge arrekantherre-akerte aweke-arle-iperrele Jesus-arenye arrpenhemele Macedonia-arenye areye ngkweltye anthetyeke ahentye aneke akunye Jesus-arenye areyeke-anteye Jerusalem-arle anemeke. ³⁻⁴ Arlthe lyete kwenhe the Titus uthene atyewe

ikwerenhe atherre uthene arrekwele yerneme nhenge itne arrekatherre-werne alhetyenhenge apwerte ngkweltye inetyeke. Itne arrekatherrenhe apmerekere-irremele, ayenge kwenhe ahentye-anetyakenhe nhenge itne aretyeke arrantherre apwerte ngkweltye arrernetyakenhe aneke, angkemele anteme, "Paul-kenhe areye kwenhe urrtyekele-iweke nhenge itne angkeke-ipperle Corinth-arenye areyele-arle apwerte ngkweltye arrernekeke akwele." Nhenge alakenhe apeke-arle irreke kele anwernenhe ingkirreke apureke piweme. ⁵ Alakenhe ikweringe anteme the itnenhe arrekwele yerneme. Nhenge itne yanhe ikwere-irremele, itne arrenhantherrenhe apurtelhe-ilemele ngkweltye nhenge atnyenetyeke arrantherre-arle arrekwele alhileke. Kele urreke ayenge apetyemele nhenge ingkirreke anthurre aretyeke arrantherre-arle urrekeke arrernekenge, nhenge atyenge-arle Jerusalem-werne akngetyeke aneme. Kele the arratye itelareme arrantherre anthekeke arrantherre apure ware awelhekenge, kele inkeke-arlengge arrantherre antheke akwenpele itirretyakenhele.

⁶ Ayenge awerrirraye. Nhenge arrantherre-arle apwerte ngkweltye anthetyeke-irremele itirrekeke-amperraye angkentye nhenheke. Ngkarte kwenhe anwerneke angkeme apwerte ngkweltye anwernekenhe mwantye-mwantye anthetyeke. Apwerte ngkweltye anwerne-kenhe kwenhe annge-arteke aneme. Angwenhele apeke nhenge annge urrpetye ware ngkernemele, kele nhenge lyapeke-arle-ipperle anteme tyerrtye nhengele anteme merne akweke ware inetyenhenge. Kenhe angwenhele apeke annge atningke anthurre ngkerneme, urreke anteme tyerrtye nhengele merne akngerre inetyenhenge. ⁷ Ngkarte kwenhe akangkeme anthurre tyerrtye areyeke akwenpele-

arle antherrerte-anemeke. Arrantherre kwenhe apwerte ngkweltye akangkentyele anthetyeke alhwarrpe awalhetyale arrpenhele-arle arrenhantherrenhe uternetyakenhenge ngkweltye anthetyeke. Arrantherre nhenge akweke ware atnyeneme, akngerre apeke, kele akweye, itnenhe anthaye. ⁸ Nhenge arrantherre arrpenhe areye mwantye-mwantye antherlte-anemele, Ngkartele anteme arne ingkirreke antheme arrantherre-arle ahentye-anemeke. Nhenge arrantherre arlkweke-iperrele arrantherre nhenge merne ampenye atnyeneme akwetele nhenge arrantherre arntarnterareretyenhenge, tyerrtye arrpenhe areye-arlike anthetyenhenge. ⁹ Nhenge ayeye arrule-arle intelhe-ileke Pipe-nge alakenhe aneme;

“Angwenhele apeke nhenge mwantyele antheme akunye areye arne atnyenetyakenhe, arrpenhe areyele renhe tnakeme renhe mwerre akemele.

Ngkarte ikwere alkngwirretyakenhele aneme, re akwetethe anthurre itelarerle-anetyenhe tyerrtye nhenge mwantyele anthentye akngerre.” *Psalm 112:9.*

¹⁰⁻¹¹ Arrantherre-ame itelareme ayeye nhenhe Pipe-nge? Ngkartele-ante ware kwenhe arrenhantherrenhe annge atningke antheme arrantherre nhenge ngkernemele merne lyapelhe-iletyeke, nhenge merne mpenge-irrerlenghe kele arrantherre merne renhe arlkweme-arle. Yewe, re arrenhantherrenhe antheme nhenge arrantherre atnerte ulthentye anetyenhenge. Re-anteme arrenhantherrenhe atningke anthurre antheme arrantherre anteme akwetethe mwantyele antherlte-anetyeke arrpenhe areye-arlike. Nhenge arrantherre antheke-iperrele kele ilerne-arle anteme akngeme itnenhe anthemele, nhenge Judea-larle aneme areye. Nhenge arrantherre antheke-iperrele itne-arle atnerte

akangkentye anthurrele anetyenhenge Ngkarte anteme akertne utyernerlte-anemele.

¹² Yewe, nhenge apworte ngkweltye-arle antheke-iperrele, Jesus-arenye areyele anteme merne-arlke kere-arlke mantere-arlke anteme inetyenhe akangkentye anthurre anteme anetyenhe. Itne akwetethe Ngkarte akertne utyernerlte-anetyenhe tnakemele arrantherre-arle antheke-ngentyele.

¹³ Nhenge mwantyele antherlte-anemele arrantherre imernemele nhenge arrantherre-arle aywerrkele awerlte-aneme ayeye mwerre Christ-akerte apentemele-arlke. Jesus-arenye areyele renhe inemele anteme Ngkarte akertne utyernerlte-aneme, arrantherre-arle mwantyele itnenhe arrpenhe areye-arlke antherlte-anemenge.

¹⁴ Ngkarte kwenhe arrekantherre mwerre aneke, Re akwetethe arrenhantherrenhe arntarnte-areme. Jesus-arenye areye Jerusalem-elarle aneme kwenhe arrekantherre akangkemele itirrerlte-anetyenhe. Itne Ngkarteke arrekantherre akwetethe angkerlte-anetyenhe Rarle arrenhantherrenhe akwetethe akangkentyele arntarnte-arekenge.

¹⁵ Anwerne ingkirreke kwenhe Ngkarte akertne utyernerlte-anetyeke rarle Jesus Christ alere Ikwerenhe anwerneke yernerlenghe anwernenhe itetheke mpwaretyeke. Re kwenhe apworte ngkweltyenge, mernenge nhenge arne atningkenge mwerre akngerre anthurre-ulkere.

10

Paul itneke ahele-irreme itne-arle ikwere tyele angkekenge

¹ Jesus kwenhe tyerrtye areyeke ilkelhetyarte irrkwante itneke anemele. Alakenhe ikwrenge anteme, ayenge, Paul arrekantherre akweke ware

angketyeke nhenge Jesus-arle angkeme-arteke, ahele-kwenye. Arrpenheme kwenhe atyenge apale itirreme, atyenge tyele angkemele alakenhe, “Nhenge Paul apmere nhenhe-werne apetyelenge, re nhenge atnerte akangkentye anthurre anwerneke angkeme. Kele nhenge re apmere arrpenhele anerlenge re anwerneke pipe-arle yerneme, pipe ikwerenge re ahele anthurrele intelhe-ileke.” ² Ayenge awerrirraye, the arrenhantherrenhe pipe nhenhenge apayuthneme arrantherre atyenge-akerte arratyete itirretyeke. Arrpenheme atyenge tyele angkerrerte-aneme nhenge tharle Utnenge Akngerre atnyenyakenhenge. Itne itirreme tharle akwele iwenhe apeke renhe mpwareme nhenge artwe yanhe areyele akwele ayenge akertne utyernemeke-athene. Kele apmere arrekantherrenhe-werne apetyerlenge ayenge nhenge itneke ahele angketyenhe. ³⁻⁴ Yewe, ayenge kwenhe apmere ahelhe nhenhele apurte-anteye aneme nhenge ingkirrekenge. Ayenge kwenhe arrpenhe areye-arteke anetyakenhe Utnenge Ngkarte-kenhe-arle atnyenyakenheke. Ayenge kwenhe thultye-arteke Utnenge Ngkarte-kenhe-arle atnyeneme-arle. Nhenge ayenge Ngkarteke urrakpemele, Utnenge Akngerre atyengenge tneme-arle nhenge the thultyele-arteke arrentye Satan atwemele. The kwenhe arrentye Satan irryartele uyarne atweme alkwerte-akertele, arrangwe. Utnenge Akngerre-akertele Ngkarte-kenhe ngangkere-akertele kele the renhe arratyete-arle atweme. Tyerrtye atningke-anteye kwenhe ikerlte anthurre aneme nhenge artepe untyeme Ngkarte-ngentyele, renhe awetyakenhele. Kenhe the ngangkere Ngkarte-kenhele itnenhe akngarte-arle-iweme itne awemele Ngkarteke-ante ware akangkwe-irretyenhenge. ⁵ Arrpenheme kwenhe itne-arrpe tnakelheme itne

atyeperre akwele awelhemele aneme. Itne itirreme Ngkarte-arle anetyakenhele akwele. Alakenhe renhe kwenhe tyerrtye nhenhe areyele akaltyele-anthepetheme, arrpenhe areye athathe-iwemele Ngkarte-ketye itelaretyenhenge. Nhenge itne alakenhe urrtiyirremele ilerlenghe, kele anwerne akenhe arratyelarle angkeme akaltyele-anthemele nhenge tyerrtye areyele-arle ayeye arratyelawetyenhenge itne akngarte-iwelherlte-aneme Jesus anteme arratyelitelaretyenhenge, ikwerenhe atyewe-anteme-irremele aywerrkele renhe awerlte-anemele. ⁶ Ayenge kwenhe ahentye-aneme arrantherre akwetethe awerlte-anetyeke arne ingkirreke aywerrkele mpwarerlte-anemele Christ-arle ahentye-anemeke. Kele nhenge arrpenheme apeke lterrke akwete untyeme anerlenghe ayenge arratyelalhemele itneke ahele-irreme itnenhe ntertelhe-ilemele.

⁷ Jesus-arenye areye-aye, mwantyele awerrirraye. Arrantherre arne ahawethe ware areme imerte apale itirremele. Arrpenheme ayeyele ilelheke, “Ayenge kwenhe arratyelJesus Christ-arenye aneme.” Kele mwerre-arle, re kwenhe awethe itirretyeke, re-arteke ayenge-inpe Jesus Christ-kenhe. ⁸ Ayenge kwenhe akwetethe arrekantherre angketyarte, Jesus Christ Alartetyele ayenge akngakeke nhenge ayeye ikwerenhe arrekantherre ilettyeke atnerre-ilemele. Urrkapentye nhenhe renhe atnerrele mpwaremele ayenge apure awelhetyakenhe-arle aneme. Ikwerenge-ntyelanteme arrantherre itirrewarreme ayenge-arle tnakelherleanemeke-athene. Kele mwerre-arle. Re kwenhe ayenge akngakeke yernemele arrenhantherrenhe atnerre-ilettyeke kele arrantherre anteme renhe akwetethe apenterlte-anetyenhenge. ⁹ Arrpenheme kwenhe atyenge tyele angkerlte-aneme, “Re kwenhe

anwernenhe aterele-anthetyeke pipe yanhe intelhe-ileke.” ¹⁰ Arrpenheme angkerrirreme, “Nhenge Paul-ele anwerneke pipe yernerlenge nhenge apmere arlengen-gentyele rarle ahele anthurre-arle-irreme anwernenhe iltemele. Kele nhenge anwerneke-werne apetyemele re anwerneke atnerte akangkentye anthurre-arle angkeme nhenge iwenhe apeke rarle angkeme-arle angkentye akurne ware.” ¹¹ Nhenge atyenge-arle tyele angkerltenemeke areye, ayenge awerrirraye! The kwenhe pipe nhenhe yerneme apmere arlenge anthurre-ngentyele. Kele anteye-arle ayenge apeke arrekantherre ahele-irreme pipe nhenhenge. Urreke nhenge ayenge apeke apmere arrekantherrenhe-werne apetyerlenge, ayenge angkentye anyente re akwete angketyeke ahentye-aneme. Ayenge arrekantherre aheleke-amparre-irreme nhenge pipe nhenhenge-arle ayenge ahele-irreme-arteke.

¹² Arrpenheme kwenhe itneke-arrpe itirreme, itne mwerre anthurre akwele tnakelhemele, kenhe ayenge ak-enhe alakenhe angketyakenhe-arle aneme. Itne akutne-akutne ware angkeme nhenge itne-arle akwele mwerre akelhemele, alakenhe ikwerenge anteme itne akaperte arerte-arerte-irreme.

¹³ Kele ayenge apele, Ngkartele ayenge ayeye mwerre-akerte apmere arrpe-anenhe-werne yerneke, apmere arrekantherrenhe-werne anteye. The kwenhe ayeye mwerre nhenge arrekantherre-werne akngetyeke. Ayenge kwenhe urrkapentye arrpenhe-akerte angketyakenhe aneme. Urrkapentye nhenhe-akerte ware ayenge tnakelhemele angkeme. ¹⁴ Urrkapentye nhenhe Ngkartele-arle ilernenhe antheke, renhe-ante ware ilerne-arle mpwarerle-anerreme. Ilerne-arle urrkapentye arrpenhe mpwaretyakenhe-arle.

Arratye, ayenge arrekwelenye nhenge Ngkartele-arle arrekatherre-werne yerneke nhenge ayeye mwerre Christ-akerte yanhe ikwerenge-ntyetele ware anteme ayenge tnakelherle-aneme. ¹⁵ Nhenge Ngkartele arrpenhe areye akngakemele itnenhe urrkapetyeke anthemele, urrkapentye nhenge itne-arrpe, the akenhe urrkapentye nhenge renhe tnaketyakenhele. Kele the akenhe pipe nhenhe arrekatherre-werne yerneme arrantherre aretyeke kele imerte arrantherre arratye itelarerrirremele akwetethe anteme Jesus apenterlte-aneme apurrke-arlke-irretyakenhele. Urreke anteme apeke Ngkartele arrenhantherrenhe atnerre-ileme Jesus apentetyeke arrpenhe atningke anteme akaltye-irretyenhe Ikwere arratye akangkwe-irretyeke. ¹⁶ Alakenhe ikwerenge ilerne apmere arrekatherrenhele anpere-irretyenhe ayeye mwerre arrpenhe areyeke ilemele apmere arrpenhele-arle aneme, nhenge areye-arle ayeye mwerreke akutne anemenge. Ilerne ayeyele iletakenhe ilerne-arle ayeye mwerre ilekenge apmere nthenhele-arle arrpenhele ayeye renhe kele ileke. ¹⁷ Arrule-arle pipe-ke intelhe-ileke alakenhe-arle aneme, “Anwerne-arrpe akertne utyernelhetyale anetyeke, anwerne-arle Jesus Christ Alartetye-ante ware akertne utyernemele tnaketyeke, Rarle mwerre akngerre anwerneke mpwarerleng.” *Jeremiah 9:24.*

¹⁸ Arrpenhe apeke ayeyele ilelheme, nhenge re arne mwerre-arle mpwareke-iperrele, arrantherre anteme apeke itirreme Ngkartele-arle ikwere atnerte akangkentye anthurre anemeke-athene. Arrangkwe-arle akenhe! Re kwenhe ikwere-arrpe utyernelheme, renhe awetyale anaye. Kenhe Ngkartele-ante ware kwenhe aretyenhe, Re tnaketyenhe yanhe areye nhenge mwerre-arle mpwaremeke.

11

Paul atyewe Jesus-kenhe arrpenheme urrtyalthe akeme

¹ Ayenge awerrirretyeke ahele-irretye-kwenye nhenge ayenge arrekantherre angkerlenge tyerrtye arerte-arerte-arteke-arle. ² The arrenhantherrenhe arntarnte-aretyeke ahentye-aneme Ngkartele-arteke. Arrantherre kwenhe marle awenke-arteke, artweke akutne-arle anemeke, anewarte anetyakenhele. Itirrewarraye, nhenge kakele atyeyikwe artwe anyenteke alhiletynhe. Re renhe arntarnte-areme alhilentye anewe aketyeke-atwetye re arrpenhenge mpwenyele alwirrelhe-ilemeketye. Alakenhe renhe the arrenhantherrenhe arntarnte-aretyeke arrantherre Christ-ante ware apentetyenhenge iwerre arratyale. ³ Ayenge kwenhe atnerte atyenpe awelhetyakenhe arrekantherre, ayenge itirreme arrpenhele apeke-arle arrenhantherrenhe apatelhe-ileketye, arrenhantherrenhe iwerre apalele akngeme, arrantherre anteme Christ-eke alkngrwirretyenhenge. Arrantherre itelareme arrule anthurre marle awenke Eve-arle apmweke nhenge akangkwe-irreke ikwere-arle urrtirrekenge. Alakenhe anteye-arle irreketyenge, kele ayenge akenhe arrekantherre-arle akngerre anthurre itirreme. ⁴ Ilerne kwenhe arrenhantherrenhe arratyale akaltyele-antheke ayeye mwerre Jesus-akerte, Utmenge Akngerre-akerte-arlike. Kenhe urrtyalthe areye anteme apetyemele, arrekantherre ayeye arrpenhe ileke, arrantherre awerrirremele itnenhe ayaketyakenhele, itnenhe arratyale itelareme-tetye. Ngkartele kwenhe arrenhantherrenhe Utmenge ikwerenhe antheke. Kenhe tyerrtye urrtyalthe yanhe areye angkemele itne-arle akwele arrenhantherrenhe utmenge arrpenhe anthetyeke, arrantherre kwenhe ahentye anthurre

aneke utnenge arrpenhe renhe inetyeke alhule-iwetyeke
Utnenge Akngerre Ngkarte-kenhe.

⁵ Tyatyenge kwenhe arrekhantherrenhe, urrtyalthe
nhenge areye ayeyele ilelheme, “Anwerne kwenhe Jesus-
elarle yerneke, anwerne kwenhe arrpenhe areyenge
mwerre ulkere.” Itne kwenhe apale angkerlte-aneme,
itne-arle atyengenge mwerre ulkere anetyakenhele.

⁶ Ayenge apeke-arle mwerrentye angketyakenhe
arrpenhe areyenge arrwekele, kele mwerre-arle. Kenhe
the itelareme iwenheke-arle ayenge angkemeke. Ayenge
kwenhe akaperte altywere anthurre aneme ayeye mwerre
Christ-kenhe-akerte. The kwenhe arrenhantherrenhe
arlte atningke-ngare akaltyele-antheke.

⁷ Iwengenge-arle-ame arrantherre ayenge akurne il-
errirreme? Arrantherre itelareme, tharle ayeye mw-
erre arrenhantherrenhe akaltyele-anthemele, the ar-
renhantherrenhe apwerte ngkweltyeke apayuthnetyak-
enhe. Tharle arrenhantherrenhe akaltyele-antheke ngk-
weltye kwenye nhenge ayenge apele tyerrtye akweke-
ante ware-arteke. Arrantherre apeke apale itirreme
nhenge tharle arrenhantherrenhe ngkweltyeke apayuth-
netyakenhele the apeke-arle arne akurne mpwaremeke-
athene. ⁸ Nhenge apmere Corinth-enge ayenge-arle

arrekhantherrenge urrkapetyame, Jesus-arenye arrpenhe
areye apmere arrpenhe-arenye areye-arle, itne kwenhe
ayenge apwerte ngkweltye anthetyame ayenge arrekhan-
therrenge urrkapetyeke. The kwenhe apwerte ngkweltye
itnekenge anyelkgele inetyame-arteke the anteme ar-
rekantherre ayeye mwerre ilettyeke. ⁹ Apwerte ngkweltye
nhenge itne-arle ayenge antheke-arle uyerreke, the ar-
renhantherrenhe apayuthnetyakenhe ante. Kenhe Jesus-
arenye arrpenhe areye apmere Macedonia-larle aneme,
itne atyenge apwerte ngkweltye akngetyeke. Nhenge

ayenge antheke-arle-iperrele, the arrenhantherrenhe akwete apwete ngkweltyeke apayuthnetyakenhe anetyarte, arrantherre atyenge apurrke-irreme-ketye. Lyete the arrenhantherrenhe akwete apayuthnetyakenhe anetyenhe iwenhe apeke ikwere. ¹⁰ Yewe, Christ akwetethe arraty angkeme. Ayenge-arlke arraty angkeme. Arpenhele apeke re kwenhe ayenge ayene-iletyakenhe apmere Achaia nhenhenge, the akwete anthurre ayeye mwerre ilerle-anetyenhe, akwete angkerle-anetyenhe, "The kwenhe arrenhantherrenhe arne iwenhe apeke ikwere apayuthnetyakenhe aneke." ¹¹ Nhenge ayenge untherle-apeleme nhenhe-arteke angkerle-apeme kele arrantherre apeke atyenge apale itirreme-ketye ayenge-arle arrekantherre ahele-irremeke-athene. Arrangkwe-arle akenhe, Ngkartele-arle ayenge itelareme, nhenge ayenge-arle arrekantherre ahentye anthurre-arle anemeke arrekantherre akwetethe itirrerle-anemele.

¹² The arrenhantherrenhe apwete ngkweltyeke apayuthnetyakenhe anetyenhe. Nhenge the apeke ngkweltye arrekantherre-ngentyele inemele nhenge akaltyele-anthenhe-anthenhe arrpenhe areye alakenhe apeke angkeme-ketye, "Paul-ele kwenhe arrekantherre-ngentyele apwete ngkweltye inepineme. Anwerne-arlke ngkweltye inetyeke alakenhe-arteke." Alakenhe irreketyenge, the arrenhantherrenhe apwete ngkweltyeke apayuthnetyakenhe, renhe impelheke. ¹³ Artwe yanhe areye kwenhe urrtyrreme, ayeyele ilelheme nhenge itne-arle akwele akaltyele-anthenhe-anthenhe areye ayeye mwerre Ngkarte-kenhe. Itne kwenhe ware urrtyrreme warrke itne-kenheke. Ayeyele ilelheme itne-arle ayeye Christ-kenhe akaltyele-anthenhe-anthenhe akwele aneme. Itne angkeme itne-arle yerneke-arle akwele areye anemeke, nhenge

Jesus-elarle akwele itnenhe akngakeke itnenhe yerneke-arteke. ¹⁴ Apatewarretyale anaye ayenge-arle alakenhe angkemenge. Arrentye Satan kwenhe nhenge urrtiyirremele akngarte-iwelheme arrpenhe-arteke anetyenhenge. Arrantherre anteme renhe apale areme itirremele nhenge rarle akwele alkere-arenye Ngkarte-kenhe alkngethe-arle atnyenemeke-athene. ¹⁵ Alakenhe re-arteke, urrkapentye akngerre arrentye Satan-kenhe urrtiyirreme tyerrtye areye apale itirretyenhenge itne-arle akwele urrkapentye akngerre arraty Ngkarte-kenhe areye anemeke-athene. Kenhe urreke akenhe Ngkartele-arle itnenhe arrilyenhe itne-arle arne akurne mpwaremunge.

Paul-ele atyewe Jesus-kenhe Corinth-elarle aneme areyeye ileme arne akurne ingkirreke ikwere-arle irreme-akerte

¹⁶ Ayenge awethe arrekantherre angkeme, ayenge akwele tnakelheme. Arrantherre anteme apale itirremeketye ayenge-arle akwele arerte-arerte-irremele akwele angkemeke-athene, kele arrangkwe-arle akenhe. Kele atyenge ahele-irretyale anaye nhenge ayenge ipmentye impemele. Ayenge awethe tnakelhemele akertne utyernelheme tyerrtye arerte-arerte-arteke angkeme.

¹⁷ Kenhe Jesus Alartetyele-arle akenhe ayenge yernetyakenhe nhenhe-arteke angketyeke, re kwenhe ahentye-anetyakenhe atyenge nhenge arerte-arerte-irremele-arle angkemeke. Kele ayenge tnakelhemele, ayenge akwele tyerrtye arerte-arteke irremele. ¹⁸⁻¹⁹ Arrantherre itirreme nhenge arrantherre-arle akwele arne ingkirrekeke akaltye anemeke. Kele arrantherre akenhe ilyernpenye anetyakenhe-arle arrantherre-arle arrpenhe areye akangkemele awerlte-anemenge nhenge areye-arle arrekantherre

urrtyirremele angkemeke. Urrtyalthe nhenge areye kwenhe tyerrtye arerte-arerte-arteke aneme itne tnakelheme Jesus-kenhe anetyakenhe areye-arteke. Kele lyete anteme ayenge akweke ware angkeme nhenge tyerrtye arerte-arerte yanhe areye-arteke anteye arrantherre ayenge arratye awetyenhenge. ²⁰ Urrtyalthe nhenge areyele arrenhantherrenhe uterneme urrtyirremele ware nhenge alartetye akwele arrekantherrenhe, kele arrantherre akenhe ahele-irretyakenhele aneme. Itne arrekantherre urrtyirreme, arrenhantherrenhe apwerte ngkweltyeke apayuthnemele arrantherre anteme itnenhe aywerrkele antheme nhenge mwernte-arlke-irretyakenhele. Itne arrenhantherrenhe akurne akeme, arrelyenngge atweme-arlke, itne nhenge tnakelheme. Itne arrenhantherrenhe arne ingkirreke nhenge mpwarerlte-anemele, arrantherre akenhe itnenhe awerlte-arle-anerlenge. Iwenhenge-arle-ame arrantherre itnenhe aweme nhenge ahele-arlke-irretyakenhele?

²¹ Arrantherre itirrewarreme tharle akwele arrenhantherrenhe uternemeke-athene nhenge urrtyalthe arpenhe areyele-arteke. Arrangkwe-arle akenhe, ayenge apure tnentye renhe mpwaretyeke-arteke.

Nhenge itne tnakelhemele kele ayenge akenhe tnakelherlenge anteye. Ayenge kwenhe ware arrkene alak-enhe renhe angkeme, nhenge tyerrtye arerte-arteke! ²² Itne tnakelheme “Hebrew” akwele ilelhemele. Ayenge-arle Hebrew anteye-arle aneme. Itne tnakelheme “Israel-eke akwerrke-ipenhe” akwele ilelhemele. Ayenge Israel-eke akwerrke-ipenhe anteye-arle aneme. Itne tnakelheme “Akwerrke Abraham-eke areye” akwele ilelhemele. Ayenge akwerrke Abraham-eke anteye-arle aneme. ²³ Itne tnakelhemele itne-arle akwele Jesus

Christ-eke urrkaperlte-aneme.

Kenhe ayenge akenhe ikwere urrkaperle-aneme anteye-arle, the itnekenge akngerre ulkerele mpwarerle-aneme. Ayenge kwenhe tyerrtye arerte-arteke angkerle-aneme! Arrpenhe areyele ayenge jail-ke-arlike akwernetyarte tharle ayeye Jesus-akerte ilekenge. Kele itnenhe akenhe jail-ke akwernetyakenhe-arle aneke. Thultye areyele ayenge irrweltyele atweke, kele itnenhe akenhe irrweltyele atwetyakenhele aneke. Arlte arrpe-anenhele itne ayenge ingkwe irrerlknge atwetyeke aneke. Ayenge-arle itne-arteke anetyakenhele.²⁴ Nhenge apmere urrpetyele Jew alartetye areyele ayenge arntwirrkeke. Akwetethe itne ayenge arntwirrketyarte itne ayenge arne irrweltyele atningke-ngare anthurre atweke, nhenge 39-eke-atwetye apmere arrpe-anenhe ikwere.²⁵ Nhenge apmere urrpetyenge Rome-arenye thultye areyele ayenge arntwirrkeke akngerre anthurre atwerrirreke nhenge arne kwetere-artekele. Arlte arrpenhele itne ayenge irrerlknge atwetyeke apwetele wemele. Nhenge boat-enge urrpetye-ngare ayenge kwatyenge ingkwe alhekwarle-irreme, nhenge boat-arle ultakelhekenge kwatyeke kwene-irremele. Arlte anyentele nhenge boat rarle ultakelhekenge kwatyeke-inpe kweneke the arne arntwirrkeke imerte kwatyele inteke-arle arltele-akake, ingwe-akakele. Ayenge apeke alhekwarle-irretyekele aneke ikwerenge kele arrpenheme anteme apetyeke anwernenhe anteme areke itetheke mpwaremele.

²⁶ Nhenge ayenge-arle alethe untherle-apetyamele apmere arrpe-anenhele ayeye-akerte, ayenge anteme kwatyere urewe akngerreke irreke, kwatyere urewe akngerre ikwerenge ayenge ingkwe alhekwarle-irremele ilwetyeke aneke. Arlte arrpenhele nhenge ayenge-arle iwer-

rele alhepalhetyame, artwe akurne anyelkngalthe areye apetyemele ayenge irrerlknge atwetyeke aneke. Arlte arpenhele Jew areye ayenge irrerlknge atwetyeke ahentye-aneke, arlte arrpenhele artwe ipenye areyele ayenge irrerlknge atwetyeke aneke. Nhenge apmere akngerre arrpenhele apmere ahurrayenge, kwatye alaye akert-nenge nhenge ayenge-arle unthekele, ayenge ingkwe anthurre irrerlknge inteke. Nhenge Jesus-arenye areye akwele akelheme areye-arle, nhenge yanhe areye apelaye atyewe atyinhe areye-arle akwele akelheme, arlte arpenhele itne nhenge atyenge unthemele ayenge ingkwe irrerlknge atweke.

²⁷ Ayenge kwenhe uyarne anthurre itirreme nhenge urrkapentye-iperre. Ayenge ingwe-akakele urrkapetyarte ankwe-arlke intetyakenhele. Arlte arrpenhele ayenge arlte-akakele urrkapetyarte merne-arlke arlkwetyakenhele, kwatye-arlke antywyetyakenhele. Arlte arrpenhele ayenge angayakwe akwete-arlke aneke, nhenge irrernte anthurrele, mantere untyetye-kwenye-arlke, antyame-kwenye ayenge artelhetyeke, kele ayenge arrwemele-athewe rlke irrerntele-arle wernemenge.

²⁸ Kele nhenge akurne nhenhe areyele ayenge atwerlenge, arlte arrpe-anenhele ayenge akwetethele itirrerle-aneme Jesus-arenye areyeke apmere arrpe-anenhekele-arle apurte-irrerlte-anemeke, ayenge kwenhe itneke akngerre anthurre itirreme, itne apeke-arle mwerre anemeke anteye. Nhenge ayenge-arle itneke itirremele, the arne ulthentye akngerre anthurre akwetethe akngerle-aneme-arteke. ²⁹ Nhenge arrpenhe apeke Jesus-arenye uyarne atnerre akwete aneme, kele ayenge alhwarpe anthurre-arle ikwere awelheme, the renhe atnerre-ilettyeke ahentye-aneme. Nhenge arrpenhe apeke Jesus-arenyeke urrtiyirreme renhe nhenge arne akurne mp-

waretyeke, kele the apeke ikwere-akerte awemele ayenge atnerte ahele anthurre-arle awelheme.

³⁰ Arrpenheme ayeyele ilelheme nhenge itne-arle akwele atyeperre anthurre anemeke. Kenhe ayenge akenhe tnakelherle-aneme ayenge-arle alhengkeye anemenge. Nhenge ayenge akenge anemele, Ngkartele-arle utnenge atyinhe atnerre-ileme urrkapentye ikwerenhe mpwaretyenhenge. Yanhe ikwerenge-ntyele-ante anteme ayenge tnakelheme. ³¹ Nhenge ayenge arrekatherre arratyekeme, Ngkartele nhenge Akngeye-arle anemeke Jesus Alartetyeke, Re ayenge itelareme. Kele anwerne renhe akwete akertne tnakemele utyernerlte-anetyekaye. ³² Arrule anthurre nhenge ayenge-arle Damascus-ele anetyarte, apmere yanhe-arenyeke alartetyele thultye areye uterneke itne-arle akwele arriwele tnetyeke mwan-tyele arelhetyeke ayenge akwele anyelknge-anyelknge alwirreme-ketye itetheke unteme-ketye. Re itnenhe ileke ayenge arntwirrketyeke nhenge itne apeke ayenge alherlengenge areke. Artwe nhenge kwenhe alartetye aneke artwe alartetye akngerrele-arle apmere Aretas-arenye-arle renhe arrernekenge. ³³ Kenhe arrpenheme Jesus-arenyele, ayenge yakwethe akngerre kweneke arrerneke, nhenge akertne-ngentyele altywere-arle warle-nge itne ayenge ahelhe-werne kwene-ileke. Nhenge ayenge ahelheke irremele ayenge akeme-irreke alwirremele alengke-iwelhetyeke, alartetye nhenge re-anteme atyenge uyarne untheke.

¹ Ayenge itirretyakenhe aneme, arrpenhe areyele ayenge anhernkemenge ayenge-arle utyernelherle-anemenge. Ayenge tnakelherle-aneme arrantherre-arle ayenge uternerlte-anemenge. Kele mwerre-arle. The kwenhe ware arrekantherre ileme nhenge iwenhe-arle Jesus Alartetyele atyenge imerneke nhenge altyerre atyinhenge. ² Ayenge akaltye aneme Jesus-arenye anyenteke. Arrulele, year 14-pele uyerrekenge, Ngkartele artwe nhenge alkere akertne anthurre-werne akngeke. Ngkartele apeke tyerrtye arraty ikwerenhe akngeke, nhenge Re apeke utnenge ikwerenhe ware apeke akngeke. Yekwe, Ngkartele-ante ware kwenhe itelareme. ³ Yewe, ayenge kwenhe angkerne, Ngkartele kwenhe artwe nhenge alkere akertne anthurre-werne akngeke. Ngkartele apeke kwenhe tyerrtye arraty ikwerenhe akngeke, nhenge utnenge ikwerenhe-ante apeke ware. Ayenge akutne aneme, Ngkartele-ante ware kwenhe itelareme. ⁴ Apmere yanhe ikwenge, artwe nhengele awetyame arrpenhe-arle angkentye alengkiwentye angketyamenge. Arelhe areyele ayeye alengkiwentye alkere-arenye nhenge areye uyarne-arle ileme.

⁵ The kwenhe arrekantherre arraty ileme: Artwe nhenge Ngkartele-arle alkere akertne-werne akngekeke, yanhe kwenhe ayenge aneke! Ayenge akenhe tnakelhetyakenhe-arle aneme ayenge-arle alkere akertne-werne alhekenge. Nhenhe ware kwenhe ayenge angkeme, "Ayenge kwenhe artwe awerrke-awerrke ware aneme, nhenge tyerrtye lterrke anetyakenhe." ⁶ Ayenge tnakelheme nhenge arne areye-akerte tharle areke, kele mwerre anemere, tharle arraty anthurre itnenhe arekenge. Arrangkwe akenhe, the uyarne arrekantherre arne ingkirreke ileme nhenge tharle

areke areye, arrantherre atyenge apale-arle itirreketye nhenge ayenge-arle arerte-arerte akwele. Ayenge kwenhe ahentye anetyakenhe arrantherre ayenge akertne utyernetyeke tharle arne nhenge areye alkere akertnenge arekenge. Arrantherre apeke ayenge areke iwenhe apeke renhe mpwarerlenghe nhenge aweke apeke ayenge angkerlenghe iwenhe apeke renhe apmere ahelhe nhenhenge. Kele mwerre anteyele arrantherre ayenge akertne utyernetyeke.

⁷ Apmere yanhe ikwerenge Ngkartele atyenge imerneke arne mwerre akngerre anthurre areye. Kenhe Re akenhe ahentye-anetyakenhe ayenge tnakelhetyeke nhenge arne arrpenhe areye tharle arekeke. Alakenhe ikwerenge anteme Re arrentye Satan ayaketyakenhe aneke ayenge atweketye, nhenge ayenge-arle akwetethe uyarne anthurre itirreme. Re ayenge arne lyeke-arteke antheke nhenge ayenge akwete kwarnemele atanthetyeke. Itirrewarraye nhenge mantere lyeke-akerteke irrpeme, lyeke areyele anteme arrenhantherrenhe atantherle-aneme nhenge arnterre kwarnemele. Yanhe re-arteke akwele aneme. Arne nhengele akwele ayenge mwengke-ketye ayene-ileme.

⁸ Nhenge ayenge akwetethe anthurre kwarnetyame, the Jesus Alartetye apayuthneke arne nhenge lyeke-arteke atyenge-ntyeye akngetyeke. The anteme renhe awethe atherre-ngare apayuthneke. Arrangkwe, Re atyenge-arleke akwete impeke. ⁹ Re atyenge-ketye urrpetye-ngare anthurre ayene-ileke angkemele, “Unte akwetethe uyarne itirrerle-aneme, the akenhe ngenhe mwantyele-arle arntarnte-areme. Nhenge unte awerrke-awerrke awelhemele uyarne anthurre itirreme, the tyerrtye ngkwinhe lterrke-iletynhe.” Alakenhe ikwerenge ayenge akangkentye-arle aneme.

The kwenhe ayeye nhenhe itnenhe akwetethe ilerle-aneme: “Nhenge ayenge tyerrtye awerrke-awerrke awelhemele, uyarne anthurre itirremele, ngangkere Jesus Christ-kenhele ayenge akwetethe atnyenerle-aneme nhenge arntarnte-aremele.” ¹⁰ Kele impeyewe, nhenge ayenge uyarne itirreme. Itne atyenge anhernkeme, atyenge ahentye anthurre anetyakenhele, ayenge iltemele atwemele-arlke, itne ayenge aywepeme-arlke, atyenge tyele angkerrirremele ayenge-arle Jesus Christ-eke akwete urrkaperle-anemenge. Kele mwerre-arle. Kele impeyewe, ayenge akwetethe akangkentye aneme. Nhenge ayenge uyarne anthurre itirremele, Ngkartele-ante ware-arle ayenge ngangkere antheme atnerre-ilemele, ayenge anteme tyerrtye atyepo-atyepo anthurre awelheme.

Paul arnterre anthurre itirreme atyewe Jesus-kenhe areyeko apmere Corinth-elarle anemeke

¹¹ Arrantherre kwenhe urrtirremele angkentye ilentye akngerre areye tnaketyame, arrantherre atyenge anhernkeme-arlke. Kele pipe nhenhenge the intelhe-ileme ayenge-arrpe utyernelheme tnakelhemele nhenge ayenge arerte-arteke. Ayenge kwenhe tnakelhetye-kwenye ayenge-arle tyeperre anetyakenhenge. Arrantherre apeke itnenhe tnakerlengge ayenge-arlke tnaketyeke, ayenge-arle arratyete angkentye ilentye akngerre anemenge, Jesus-elarle yerneke, ayeye ilentye akngerre arrpenhe nhenge areye atyengenge akngerre ulkere anetyakenhe-arle. ¹² Nhenge arrule anthurre ayenge-arle arrekantherrenge urrkapetyarte apmere Corinth-enge, Ngkartele ayenge ngangkere ikwerenhe antheke, ngangkere ikwere-akertele the ilyernpenye-irremele arne atningke arrekantherrenge

ularre mpwaretyarte. Arerrirreke-arle iperre ingkirreke tharle mpwareke arrantherre kwenhe itelarerrirretyeke ayenge-arle Jesus-ele yerneke. ¹³ Arrpenhe Jesus-arenye areyele ayenge apwerte ngkweltye antherrirreke, the kwenhe arrenhantherrenhe ngkweltyeke apayuthnetyakenhe. Alakenhe ikwerenge anteme arrantherre atyenge itirrewarreme alakenhe, “Re kwenhe apmere arrpenhe-arenye areyeke-ante ware itirreme.” Arrangkwe, ayenge-arle arrekantherre-akerte itirreme-anteyele alakenhe-arteke anteye. Kweye! The arrenhantherrenhe apwerte ngkweltyeke apeke merneke apeke apayuthnetyakenhe. Alakenhe re apeke-arle the akurne mpwareke, arrangkwe-arle!

¹⁴ Atherre-ngare ayenge arrekantherrenge anetyeke alheke, lyete anteme ayenge itirreme awethe alhetyeke arrekantherrenge anetyeke. Ayenge nhenge ikwere irretye-alhemele the arrenhantherrenhe merneke apeke ngkweltyeke apeke apayuthnetyakenhe anetyenhe, ayenge ahentye-anetyakenhenge nhenge iwenhe apeke ikwere arrantherre atnyenemeke. Ayenge kwenhe arrekantherre ahentye-aneme. Arrantherre kwenhe ampe atyinhe-arteke aneme. Ampe areyele-ame ikwere-artweye arntarnte-arentye akngerre nhenge merne itnenhe anthemele? Arrangkwe! Ikwere-artweyele-ante ampe itnekenhe arntarnte-arentye akngerre nhenge merne itnenhe anthemele. ¹⁵ Nhenge ayenge apetyerlenghe, the akangkemele anthetyenhe arne areye nhenge tharle atnyeneme, nhenge ayenge anthelhetyenhe ingkirreke-arlke tharle atnyeneme, tharle arrenhantherrenhe mwantyele arntarnte-aretyeke. Itirrentye atyinhele ayenge arrekantherre arnterre urrkapetyeke ahentye-aneme nhenge apurrke-arlke-irretyakenhele. Yewe, ayenge kwenhe

arrekantherre ahentye anthurre aneme. Arrantherre-ame atyenge akweke ware ahentye-anirtneme?

¹⁶ Arrantherre ayenge itelareme, nhenge ayenge-arle arrekantherrege anetyarte apwerte ngkweltyeke apayuthnetyakenhele. Kenhe lyetenye, arrpenheme atyenge tyele angkerlte-aneme alakenhe, “Artwe yanhe kwenhe urrtyrrentye anwernenhe apale uternerle-aneme nhenge anwerne-ngentyele apwerte ngkweltye akwele inetyenhenge.” Yanhe arratyete anetyakenhe.

¹⁷ Arrpenheme apeke itirreme artwe yanhe atherre kwenhe tharle arrule ulkere yerneke nhenge urrtyrremele ngkweltye inetyeke? Arrangkwe, yanhe kwenhe arratyete anetyakenhe! ¹⁸ The kwenhe artwe nhenge Titus-arlike arrpenhe Jesus-arenyenge apmere arrekantherrenhe-werne yerneke. Arrantherre-ame itirreme Titus-arle arrekantherre urrtyrreme ngkweltye inetyeke? Arrangkwe. Re arrenhantherrenhe urrtyekelhe-iletyakenhe-arle aneke. Titus kwenhe arrekantherre itirreme nhenge ayenge-arle arrekantherre itirreme-arteke-anteye, re arrekantherre urrkapeme-anteye ayenge-arteke nhenge arrenhantherrenhe atnerre-iletyeke.

¹⁹ Arrpenheme kwenhe atyenge tyele angkerlte-aneme. Arrantherre itirrewarreme akwele pipe atyinhenge-arle ayenge-arle arntwelheme arrantherre-arle ayenge ilpernetyamenge. Yanhe kwenhe arratyete anetyakenhe. Ayenge kwenhe alakenhe angkeme Ngkartenge alkngetherre tharle kwenhe Jesus Christ arratyete anthurre itelaremenge. Jesus-arenye areye-aye, nhenhe ingkirreke kwenhe the ileme arrenhantherrenhe atnerre-iletyeke. ²⁰ Ayenge arrekantherre anthurre anteme itirreme. Nhenge ayenge Corinth-werne apetyemele, kele anteye anwerne apeke ahele-irreme

ahele uthnerremele. Yanhe kwenhe akurne anthurre. Alakenhe irreketyenge anwerne kwenhe ipeltye-ilerretyeke. Nhenge ayenge apeke apetyemele anteme arrenhantherrenhe apeke aretye-alheme ilterrerlenghe nhenge ingkerte-ingkerte apeke irrerrerlenghe, nhenge ahele apeke angkerrerlenghe, atnure-irrerlenghe apeke, arrpenhe areye-arlike apeke antherretyakenhele, tyele angkerreme apeke, tnake-apeke-alherreme, nhenge ingkirreke apatemele apeke. Nhenge the apeke nhenge areye nthakenhe-arle irremere, kele ayenge arrekantherre ahele-arle-irretyenhenge.²¹ Nhenge ayenge arrwekele-arle Corinth-werne apetyeke, arrpenheme atningke arraty anetyakenhe anetyarte. Arrantherre akurne akwete mpwarerlte-anetyarte, tyerrke-tyerrke mpwekare-irrerlte-anemele. Arrantherre itirretyame arrpenhenge interlte-apetyeke. Arne nhenhe areyele kwenhe ayenge arrangkelhe-arrangkelhe-ileke. Arrantherre kwenhe apure-irretyakenhe Ngkartenge ipeltye-irretyeke nhenge utepe-irritnetyeke iwerre arraty-werne. Kele lyete ayenge arrekantherre awethe apetyeme nhenge the apeke arrenhantherrenhe aretyenhe nhenge alakenhe akwete anerlenghe ayenge kwenhe apure anthurre awelhetyenhe nhenge Ngkartenge alkngetherre ayenge anteme arnterre anthurre arlkemele artneme. Alakenhe irreme-ketyenge arne akurne yanhe ingkirreke impaye, ayenge atnerte alhwarrpe awelheketye arrekantherre imerte artnemele.

13

*Paul-ele atyewe Jesus-kenhe areye alkngarre-ileme Corinth-
elarl anemeke*

¹ Ayenge arrekwele atherre-ngare alheke arrekantherrenge aneke, lyete kwenhe ayenge alpetyeke anteme aneme. Alakenhe-arle pweke-nge arrule intelhe-ileke, “Tyerrtye anyentele apeke akurne mpwareme. Kenhe tyerrtye arrpenhele anteme renhe aremele imerte alartetye areyeke ilettye-alhetyeke. Tyerrtye nhenge anyenteante warele apeke areke-arle iperre, renhe ilpernemele renhe iparrpele arratyte itelaretyale. Kele nhenge atherrele apeke urrpetyele apeke, areke-arle iperrele renhe ilperneme anteme, imerte itnenhe-ante warele arratyte itelaretyenhenge.”

Deuteronomy 19:15.

² Nhenge ayenge-arle arrekantherrenge arrule anetyarte, atningke kwenhe mwerre anetyakenhe anetyarte. The kwenhe arrenhantherrenhe kele alkngarre-ileke arrantherre mwerre anetyeke nhenge utepe-irritnemele iwerre arratyte-werne. Lyete pipe nhenhenge the arrenhantherrenhe awethe alkngarre-ileme: nhenge ayenge Corinth-werne apetyerlunge, the arrenhantherrenhe mwantye aretyenhe anteyearle, nhenge arrantherre apeke-arle mwerre-irrekeke, mwerre anteme anemele, nhenge arrantherre apeke akurne akwete mpwarerlte-aneme. The apeke arrenhantherrenhe areme akurne akwete mpwarerlunge kele ayenge arrekantherre ahele anthurre-arle-irrettyenhenge ntertelhe-ilemele. ³ The arrekantherre imernetyenhe arrantherre itelaretyenhenge Christ-arle atyenge-ngentyele angkemenge. Christ kwenhe arrekantherre atereke akutne, re kwenhe arrekantherre angketyenhe atyenge-ngentyele nhenge utnenge atnerrele. ⁴ Yewe, nhenge itne Christ-arle arne arntarlkweke-arleke irlpare arrerneke, itne renhe artwe awerrke-awerrke-arteke-arle irrerlkngge atwerrirreke. Kenhe Ngkartele akenhe ngangkere akngerre anthurrele

renhe itethe-ilirtneke nhenge ilwekarle-iperrenge. Yewe, anwerne kwenhe Christ-enge awerrke-awerrke-arteke anteye aneme. Nhenge anwerne arrekantherre-werne alhemele, Ngkartele-arle anwernenhe Christ-nge anyente-irrekenge anteme anwernenhe atnyeneme, anwerne anteme utnenge atnerrele arrekantherre ahele-ahele angketyenhe arrenhantherrenhe ntertelhe-ilemele.

⁵ Yewe, arrantherre-arrpe apayuthnemele anaye mwantye itirremele alakenhe, “Anwerne-ame Jesus-ante ware arratye apenteme?” Alakenhe re arrantherre-arrpe apayuthnaye, arrantherre-arle apeke alngwirrekenge Jesus-arle arrekantherre kwenenge anemenge, arrantherre kele anteme apale alhemele, Jesus-arenye anetyakenhe. ⁶ Arrantherre kwenhe ayenge mwantyele awerrirretyeke, nhenge aweke-arle-iperre arrantherre anteme alhengke-aretyenhenge Jesus-arle ayenge arratye yernekenge tharle renhe arratye apenteme. ⁷ Ayenge kwenhe ayeyele ilelhetyakenhe, tharle-tetye Ngkarte arrekantherre akwetethele apayuthnerle-aneme arrantherre-arle arne akurne areye-ketye impelhetyeke nhenge mwerre anteme mpwaretyeke. Kenhe arrantherre apeke itirrewarremeketye, “Arrangkwe, re kwenhe anwernenhe apayuthneme tyerrtye areyele-arle renhe tnakemele utyernerlitanetyenhenge.” Arrangkwe-arle akenhe, the ware apayuthneme arrantherre-arle mwerre anetyeke nhenge iwerre arratyele apentemele ayenge-arle arrekantherre ahentye-anemenge. ⁸ Ilerne kwenhe ayeye arratye Jesus Christ-akerte akenge-iletyakenhe, ilerne ware arratye iletie-alhemele atningkele ayeye nhenge arratye itelaretyenhenge irlpe-werne ilemele. ⁹ Ilerne apeke atyepo-atyepo awelhetyakenhe apatemele anerle-

anerreme. Nhenge ilerne apetyemele arrenhantherrenhe anteme aremele utnenge atnerrele Jesus apenterlte-anerlenge ilerne-arle akangkentye anetyenhenge. Alakenhe ikwerenge ilerne Ngkarte akwetethe apayuthnerle-anerreme arrekantherre, arrantherre mwerre anteme anerlte-anetyenhenge iwerre arratyetele akwetethe renhe apenterlte-aneme. ¹⁰ Jesus Alartetyele-arle kwenhe ayenge yerneke angketyeke tyerrtye areye atnerre-ilettyeke, nhenge itnenhe iltetye-kwenye, itnenhe aywepetye-kwenye. Alakenhe ikwerenge anteme the pipe-ke intelhe-ileke arrewekele nhenge ayenge arrekantherre-werne apetyetyenhenge, arrantherre akurne-ketye impelhetyenhenge. Nhenge pipe nhenhe renhe inemele arrantherre anteme apure awelhetyenhe akurne-ketye ipmentye impetyenhe imerte Jesus anteme akangkemele apentemele. Nhenge urreke anteme ayenge apetyeme the arrenhantherrenhe aretye-alheme akangkemele anthurre anetyenhe, arrenhantherrenhe iltetyakenhe anemele.

Paul-ele pipe nhenhe renhe uyerrelhe-ileme atyewe Jesus-kenhe areyeke apmere Corinth-elarle anemeke

¹¹ Jesus-arenye areye-aye, the kwenhe pipe nhenhe arrekantherre uyerrelhe-ileme. The Ngkarte apayuthneme arrekantherrenge akwetethe anerle-anetyeke. Jesus-arteke anerrirraye, iwerre arratyetele apenterlte-anemele. Ayeye nhenhe areye awerrirraye tharle pipe nhenheke intelhe-ileke. Nhenge kele-arle ipeltye-ilerrekenge, atwerretyale anaye. Kele Ngkarte, nhenge mwantye-mwantye aneme-arle, Re akwetethe arrekantherrenge anerle-anetyenhe utnenge arrekantherrenhe atnerre atnyenerle-anetyenhe.

¹² Nhenge arrantherre Jesus-arenye arrpenhe aremele renhe anyanemele akangketyeke.

Jesus-arenye ingkirreke-arle nhenhele anemele arrekantherre iletaye ahentye-aneme itne-arle mwerre aneme, arrekantherre akwetethe anthurre itirrerlte-anemele.

¹³⁻¹⁴ The kwenhe Jesus Alartetye apayuthneme arrenhantherrenhe arntarnte-aretyeke atnerte akangkentye akngerre ikwerenhele. The Ngkarte apayuthneme arrekantherre ahentye anthurre anetyeke. The Ut-nenge Akngerre apayuthneme arrekantherre-arleke akwete alethe arrekantherrenge mwerrantye anetyeke. Alakenhe, the arrenhantherrenhe apayuthneme.

Kele, yanhe ware!

Angkentye Mwerre
Portions of the Holy Bible in the Central and Eastern Arrente
language of Australia

copyright © 2002-2014 Wycliffe Bible Translators

Language: Eastern Arrente (Arrente, Eastern)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2019-05-14

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 12 Jun 2019 from source files dated 5 Mar 2019

26bd077a-984c-5596-a099-f37f2651f363